

Aapo Jumppanen
Antti Saartenoja
Maarit Träsk

Etelä-Pohjanmaan lukiot

Nykytila ja tulevaisuuden haasteet

Raportteja 28

Etelä-Pohjanmaan lukiot

Nykytila ja tulevaisuuden haasteet

Aapo Jumppanen

Antti Saartenoja

Maarit Träsk

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
Kampusranta 9
60320 SEINÄJOKI
puh. (06) 4213 300
Telekopio (06) 4213 301
www.helsinki.fi/ruralia/seinajoki

ISBN 978-952-10-4149-5
978-952-10-4150-1 (pdf)

ISSN 1796-0622
1796-0630 (pdf)

Esipuhe

Lukiokoulutus on osa alueellista hyvinvointi- ja koulutuspolitiikkaa. Lähivuosina lukiopalveluiden järjestäminen on haasteiden edessä, sillä lukioikäisten määrä vähenee edelleen koko Suomessa. Oppilasmäärän väheneminen johtuu pienenevistä ikäluokista sekä ammatillisen koulutuksen suosion kasvusta. Tällä hetkellä lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus kilpailevat opiskelijoista. Tulevaisuudessa kilpailu tulee lisääntymään myös lukioiden välillä.

Käsillä oleva raportti on laadittu Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Seinäjoen yksikössä 1.12.2007–11.4.2008. Selvitys on Etelä-Pohjanmaan liiton tilaama ja liittyy Etelä-Pohjanmaan peruspalveluohjelman toimeenpanohankkeeseen. Selvityksen tavoitteena on ollut tarkastella Etelä-Pohjanmaan lukioverkon nykytilaa ja selvittää lukiokoulutuksen haasteita ja tulevaisuudennäkymiä. Selvityksen mukaan Etelä-Pohjanmaan lukiot ovat itsenäisiä ja vahvoja. Nykyinen lukioverkko halutaan säilyttää myös tulevaisuudessa, mutta se edellyttää entistä tiiviimpiä verkosto- ja yhteistyörakenteita sekä myös uudenlaisen oppimis- ja opettamiskulttuurin omaksumista etä- ja verkko-opintojen lisääntyessä.

Lukioverkon nykytilan ja tulevaisuuden haasteiden kartoittamiseksi on tarkasteltu tilastoja sekä toteutettu maakunnan lukioiden rehtoreiden puhelinhaastattelut. Lisäksi materiaalina on käytetty lukioiden omia kotisivuja sekä muualla tehtyjä lukiokoulutusta koskevia selvityksiä. Käsillä olevassa raportissa nostetaan esiin keskeisimpiä lukiokoulutuksia koskevia haasteita ja mahdollisia kehittämisehdotuksia. Raportin tarkoitus on toimia työkaluna Etelä-Pohjanmaan lukiokoulutuksen tulevaisuutta suunniteltaessa.

Raportin ovat laatineet HTM Maarit Träsk ja FM, YTM Aapo Jumppanen. Selvityksen vastuullisena johtajana on toiminut vanhempi tutkija, FT Antti Saartenoja. Raportin ulkoasusta ja viimeistelystä ovat vastanneet tiedottaja Pasi Komulainen ja julkaisusihteeri Jaana Huhtala. Lämpimät kiitokset kaikille työhön osallistuneille.

Seinäjoella 11.4.2008

Sami Kurki
johtaja

Sisältö

1. Johdanto	7
1.1 Selvityksen taustaa	7
1.2 Selvityksen tarkoitus	9
2. Lukiokoulutusta koskevaa lainsäädäntöä	10
Opetussuunnitelma määrää kurssitarjonnan	10
3. Lukiot Etelä-Pohjanmaalla	12
3.1 Nykyinen verkko	12
3.2 Oppilasmäärät	12
3.3 Oppilasmäärien tuleva kehitys.....	17
3.4 Lukiokoulutuksen kustannukset.....	19
4. Etelä-Pohjanmaan lukioiden yhteistyöverkostot ja kurssitarjonta	24
4.1 Yhteistyöverkostot.....	24
4.2 Etelä-Pohjanmaan lukioiden kurssitarjonta	26
4.2.1 Pienet alle 120 oppilaan lukiot	26
4.2.2 Lukiot, joissa oppilaita 121–200	28
4.2.3 Lukiot, joissa yli 200 oppilasta	30
5. Lukioiden yhteistyöstä ja tulevaisuudesta	33
5.1 Haastattelujen taustaa	33
5.2 Haastattelujen kuvaus.....	33
5.2.1 Lukioiden ja muiden oppilaitosten välinen yhteistyö.....	33
5.2.2 Tulevaisuuden näkymiä.....	35
5.2.3 PARAS –hankkeen vaikutukset lukiokoulutuksen järjestämiseen.....	38
5.2.4 Oma lukio	39
6. Johtopäätökset	42
Lähteet	46
Liite 1. Lukiokoulutuksen asukaskohtaiset nettokustannukset	48
Liite 2. Etelä-Pohjanmaan lukioiden rehtorien haastattelut.....	49
Liite 3. Puhelinhaastattelurunko	50
Liite 4. Etelä-Pohjanmaan lukioverkko 2006	51

Kuvio 1.	Lukiolaiset Suomessa 2002–2006	12
Kuvio 2.	Lukiolaisten määrä Etelä-Pohjanmaalla 2002–2006	13
Kuvio 3.	16–18-vuotiaat Suomessa 2003–2004	18
Kuvio 4.	16–18-vuotiaat Etelä-Pohjanmaalla 2003–2040	18
Kuvio 5.	Arvio 16–18-vuotiaiden lukiolaisten määrästä Etelä-Pohjanmaalla 2005–2015.	19
Kuvio 6.	Oman lukiokoulutuksen keskimääräiset (netto) käyttökustannukset/oppilas Suomessa 2002–2006	20
Kuvio 7.	Oman lukiokoulutuksen keskimääräiset (netto) käyttökustannukset/oppilas Etelä-Pohjanmaalla 2002–2006	20
Kuvio 8.	Lukion koko suhteessa lukiokoulutuksen oppilaskohtaisiin kustannuksiin vuonna 2006.....	22
Taulukko 1.	Lukiokoulutuksessa olevat oppilaat Etelä-Pohjanmaalla 2002–2006	14
Taulukko 2.	Etelä-Pohjanmaan lukioiden sisäänpääsyprosentti ja opiskelupaikkojen täyttöaste kevään 2004 yhteishaussa	15
Taulukko 3.	Etelä-Pohjanmaan lukioiden keskiarvorajat ja valittujen alimmat keskiarvot 2002–2007	16
Taulukko 4.	Lukion oppilaiden määrä suhteessa (netto) käyttökustannuksiin/oppilas vuonna 2006.....	21
Taulukko 5.	Vuoden 2006 toteutuneet oppilaskohtaiset kustannukset ja valtionosuudet oppilasta kohden Etelä-Pohjanmaalla.....	23
Taulukko 6.	Lukiokoulutuksen asukaskohtaiset nettokustannukset (euroissa) ja niiden muutokset 2000–2006	48

1. Johdanto

1.1 Selvityksen taustaa

Voimassa olevassa hallitusohjelmassa Matti Vanhasen hallitus linjaa, että Suomen koulutusjärjestelmää kehitetään vastaamaan globaaliin haasteeseen sekä ammatti- ja väestörakenteen muutokseen muun muassa sopeuttamalla oppilaitosverkkoa väestökehitykseen samalla kuitenkin turvaten koulutuksen saatavuus eri alueilla. Lukioverkon osalta erilaiset järjestämis- ja ylläpitomallit mahdollistetaan hallitusohjelman mukaan lisäämällä sekä lukioiden välistä että toisen asteen sisäistä yhteistyötä ja verkostoitumista. Lisäksi etälukion toimintamahdollisuuksia edistetään teknologiaa hyödyntämällä. (Pääministeri Matti Vanhasen II – hallituksen ohjelma 2007)

Lukiokoulutuksen saatavuuden turvaaminen on alueellista ja tavoitteellista hyvinvointi- ja koulutuspolitiikkaa. Nuorille tulisi käytännössä tarjota tasa-arvoinen mahdollisuus lukio-opintojen suorittamiseen koko maassa kehittämällä muun muassa etä-, verkko- ja monimuoto-opetusta lukiokoulutuksen saatavuuden ja kattavuuden turvaamiseksi. Laajaa yhteistyötä ja erilaisia tuottamistapoja hyödyntämällä voidaan lukiokoulutus säilyttää myös tulevaisuudessa lähipalveluna. Lukiokoulutuksen järjestäminen on kunnille tärkeää myös alueellisena vetovoimatekijänä. (Suomen Kuntaliitto 2006)

Etelä-Pohjanmaan maakuntasuunnitelmassa lukiokoulutusta koskevana visiona esitetään, että lukiosta muodostuu tulevaisuudessa seudulliselta pohjalta toimivia monipuolista yleissivistävää koulutusta antavia oppilaitoksia. Koska pienten lukioiden on yhä vaikeampi tarjota opiskelijoille riittävää ja monipuolista kurssitarjontaa, sekä lukioiden välistä että ammatillisten oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä tulee lisätä. (Etelä-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2030, 41–42.)

Toisen asteen strategisia haasteita tulevaisuudessa ovat maakuntasuunnitelman mukaan seuraavat:

- työelämän tarpeisiin vastaavan koulutuksen turvaaminen suurelle osalle nuorista
- opintojen keskeyttämisen minimointi kehittämällä opiskelijahuoltoa kokonaisvaltaisesti
- toisen asteen opiskelijoiden rekrytoinnin lisääminen oman maakunnan ulkopuolelta
- kansainvälistymisen kehittäminen
- oppilaitosten muutos- ja tilanneherkkyyden kehittäminen.

Maakuntasuunnitelman mukaan koulutuksen kokoaminen yhä isommiksi kokonaisuuksiksi tulee edelleen etenemään. Opetusteknologiaa kehittämällä ja yhteistyötä vahvistamalla pyritään turvaamaan koulutusmahdollisuudet kohtuetaisyysellä maakunnan kaikissa osissa. Yhtenä vaihtoehtoisena ratkaisuna esitetään seutukunnallisia lukioita. Toisena vaihtoehtona maakuntasuunnitelmassa mainitaan seutukunnalliset ammatillukiot, joissa lukio- ja ammatillisia opintoja yhdistetään. Maakuntakeskuksessa toimisivat myös suuri vieraskielistä opetusta antava lukio ja Seinäjoen koulutuskeskus. Kolmantena ratkaisuna esitetään lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten erikoistumista. Viimeisenä vaihtoehtona maakuntasuunnitelma esittää toiminnan jatkamista nykyisellään, jolloin suurin osa oppilaitoksista kuihtuu pois omia aikojaan ja koulutus tulee siirtymään vähitellen pääosin maakuntakeskukseen. (Etelä-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2030, 42.)

Etelä-Pohjanmaa oli mukana opetushallituksen vuosina 2000–2004 koordinoimassa Etälukioprojektissa, jonka tavoitteena oli laajentaa ja monipuolistaa koulutustarjontaa etäopetusmenetelmän avulla siten, että laadukkaat lukio-opinnot voitaisiin turvata joustavasti ja tasapuolisesti eri puolilla maata. Projektin yhtenä pyrkimyksenä oli edistää oppilaitosten verkostoitumista. Erityisesti maaseudulla

sijaitsevat lukiot hyötyvät toimimisesta verkostoissa, mutta selkeitä hyötyjä kiinteästä yhteistyöstä saavat myös suurempien keskusten lukiot. Maaseudulla ongelmana ovat usein pienet ryhmäkoot, jolloin verkostoitumalla ja erilaisilla virtuaaliopinnoilla voidaan saada aikaan riittävän suuria opiskelijaryhmiä. Samalla kurssien järjestämisestä aiheutuvat kustannukset alenevat. Verkostossa olevien pätevien opettajien käyttäminen lukioiden välisessä yhteistyössä parantaa myös opetuksen pedagogista laatua. Virtuaaliopetuksessa erityisesti videoneuvottelu on osoittautunut toimivaksi. (Opetushallitus 2005; 11, 15–17)

Kunta- ja palvelurakennemuutoksen (PARAS -hanke) tavoitteena on vahvistaa kunta- ja palvelurakennetta, edistää uusien palvelujen tuotantotapoja ja organisointia sekä uudistaa kuntien rahoitus- ja valtionosuusjärjestelmiä. Lisäksi kuntien ja valtion välistä tehtäväjakoja tarkistetaan siten, että kuntien rakenteellinen ja taloudellinen perusta palvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen tulevana vuosikymmeninä vahvistuu. Kunta- ja palvelurakennemuutuksesta annettu laki (169/2007) säätää myös kuntien yhteistoiminnasta. Kunnat voivat perustaa yhteistoiminta-alueen ja sopia, että yhteistoiminta-alueen tehtävät annetaan alueen yhden kunnan hoidettavaksi (ns. isäntäkuntamalli), jolloin tehtävien hoitamista varten voidaan muodostaa kuntien yhteinen toimielin tai tehtävät hoitaa kuntayhtymä. Laki ei liity suoraan lukiokoulutukseen, vaan se koskee ensisijaisesti perusterveydenhuoltoa ja siihen kiinteästi liittyviä sosiaali-toimen tehtäviä niissä tilanteissa, joissa yksittäisen kunnan asukasluku on alle 20 000.

Vuoden 2008 alussa toteutui pitkään tavoiteltu uudistus, kun Valtioneuvoston antamalla asetuksella mahdollistettiin pienten lukioiden yksikköhinnan korotuksen säilyminen myös silloin kun 1.1.2008–31.12.2012 kuntien yhdistymisellä tai lukiokoulutuksen hallinnollisella yhdistymisellä lukio siirretään osaksi toista lukiokoulutuksen järjestäjää. Korotus koskee kuntia tai muita koulutuksen järjestäjiä, joiden lukio-opiskelijoiden määrä on alle 200 opiskelijaa. Muuten niin sanotun pienen lukiokoulutuksen ylläpitäjän korotusperusteet säilyvät ennallaan. Kyse on siis pienen lukion korkeamman valtionosuuden säilymisestä myös kuntien yhdistämistilanteissa ja tehtäessä ylläpitäjämuutoksia, jos lukiot jatkavat verkostolukiona. Muutos edistää kuntaliitoksia ja kuntien keskinäistä yhteistyötä erityisesti koulutoimissa ja auttaa turvaamaan lukiokoulutuksen saatavuutta eri puolilla maata. (Suomen kuntaliitto 2007.)

Suomen lukioverkko on kokenut viime vuosina melko suuria rakenteellisia muutoksia. Pienten, alle sadan opiskelijan lukioiden määrä on lisääntynyt huomattavasti ja samalla suurten lukioiden osuus jonkin verran pienentynyt. Lukiolaisten määrä on laskenut 2000 -luvulla koko Suomessa ja myös Etelä-Pohjanmaalla. Lukiolaisten määrän vähenemiseen ovat vaikuttaneet sekä ikäluokkien pieneneminen että lukiokoulutuksen suosion laskeminen. Käytännössä lukioiden oppilasmäärän pieneneminen on johtanut siihen, että oppilaspaikkoja jää vapaaksi ja lukioon pääsyn keskiarvorajaa on jouduttu alentamaan tai se puuttuu kokonaan.

Jo nyt kurssimuotoinen ja luokaton lukio, kilpailu erikoislukiopaikoista sekä ylioppilastutkinnon erikoistumismahdollisuudet ovat virittäneet koulut kilpailuun. Tulevaisuudessa kilpailua saattaa lisätä oppilasmäärän väheneminen ja kilpailu voi yhteistyön edetessä muuttua yksittäisten oppilaitosten välisestä erilaisten verkostojen väliseksi. Verkostoilla on olennainen merkitys yhteistyön edistämässä ja lisäämisessä ja ne tarjoavat myös pienille lukioille lisää toimintaedellytyksiä. (Rubin & Linturi 2004, 94–95)

Toisen asteen koulutuksen kehittäminen on haasteellista muuttuvassa toimintakentässä. Uudistusten lähtökohtana tulisi olla työelämän ja alueen tarpeet, mutta myös taloudelliset resurssit ovat ratkaisevassa asemassa. Lähivuosina lukiokoulutuksen tarpeen oletetaan vähenevän edelleen ja kuntien heikentyneen talouden johdosta kunnilla uskotaan olevan kasvavia paineita keskittää opiskelijat yhä suurempiin lukioihin.

1.2 Selvityksen tarkoitus

Selvitys Etelä-Pohjanmaan lukioiden nykytilasta ja tulevaisuuden haasteista on Etelä-Pohjanmaan liiton tilaama ja liittyy Etelä-Pohjanmaan peruspalveluohjelman toimeenpanohankkeeseen. Tässä selvityksessä tarkastellaan Etelä-Pohjanmaan lukioverkon nykytilaa ja tulevaisuudennäkymiä muun muassa oppilasmäärissä tapahtuvan kehityksen ja lukiokoulutuksen kustannuksista kertovien tilastojen avulla. Tilastoaineisto on saatu muun muassa Tilastokeskukselta, Opetusministeriöltä ja Etelä-Pohjanmaan liitolta.

Lisäksi selvityksessä tarkastellaan Etelä-Pohjanmaan lukioiden kurssitarjontaa sekä yhteistyöverkostoja. Tiedot on kerätty pääosin oppilaitosten kotisivuilla olevista tiedoista sekä täydennetty lukioiden rehtoreille tehtyjen puhelinhaastattelujen avulla. Rehtoreille suunnattujen haastattelujen tarkoituksena on ollut kartoittaa muun muassa yhteistyötä edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä, kokemuksia verkko- ja etäopinnoista, tulevaisuuden haasteita ja näkymiä sekä PARAS -hankkeen vaikutuksia lukiopalveluiden järjestämiseen.

Selvityksen tarkoituksena on tilastotarkastelun ja haastatteluaineiston pohjalta laatia yhteenvetona analyysi maakunnan lukioiden haasteista ja mahdollisuuksista vastata niihin. Lähtökohtana selvitykselle on opiskelijamäärien pieneneminen tulevaisuudessa myös Etelä-Pohjanmaalla. Selvitystä tehdessä on tutustuttu myös muualla Suomessa tehtyihin lukiokoulutusta koskeviin selvityksiin, jotka on laadittu pääosin palvelukyvyyn turvaamisen näkökulmasta.

Selvityksen on toteuttanut Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Seinäjoen yksikkö ajalla 1.12.2007–11.4.2008.

2. Lukiokoulutusta koskevaa lainsäädäntöä

Lukiolaissa (629/1998) säädetään, että asianomainen ministeriö voi myöntää luvan lukiokoulutuksen järjestämiseen kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle. Luvan myöntämisen edellytyksenä ovat koulutuksen tarpeellisuus sekä hakijan taloudelliset ja ammatilliset edellytykset koulutuksen toteuttamiseen. Koulutuksen järjestämistä koskeva lupa voidaan myös perua asianomaisen ministeriön toimesta, ellei koulutus esimerkiksi täytä luvan myöntämiselle säädettyjä edellytyksiä. Lakiin on kirjattu myös yhteistyövelvoite (§ 5), joka edellyttää, että koulutuksen järjestäjän tulee tehdä yhteistyötä alueella toimivan lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen ja muun koulutuksen järjestäjien kanssa.

Lukion opiskelijaksi ottamisen perusteista sekä pääsy- ja soveltuvuuskokeiden huomioimisesta säädetään Opetusministeriön päätöksessä 1202/1998. Opiskelijat saavat lukiolain mukaan hakeutua haluamaansa lukioon, mutta koulutuksen järjestäjällä on päätösvalta päättää muista opiskelijaksi ottamisen perusteista. Lukiolain perusteella koulutus voidaan järjestää käyttäen lähi- ja etäopetusta. Opetusministeriön (2003) Koulutus- ja tutkimus 2003–2008 kehittämissuunnitelmassa todetaan, että virtuaaliopetusta kehitetään ja opettajien osaamista vahvistetaan sekä myös tuetaan alueellista kehittämistyötä erilaisin yhteistoimintaan perustuvien järjestelyin.

Lukioasetus (810/1998) säättää lukion opetuksesta (muun muassa opetustarjonnasta ja opetuksen suunnittelusta) ja työajasta, arvioinnista, oikeusturvasta sekä koulutuksen järjestämisluvasta. Opetus tulee järjestää siten, että opiskelija voi suorittaa lukion oppimäärään sisältyvät opinnot kolmessa vuodessa. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia vuosittain opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma, jossa määrätään opetuksen yleisestä järjestämisestä, opetustunneista ja opetuksen yhteydessä järjestettävästä muusta toiminnasta, työajoista, koulutuksen järjestäjän yhteistyöstä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa, koulutuksen hankkimisesta muulta koulutuksen järjestäjältä sekä muulta yhteisöltä tai säätiöltä, itsenäisestä opiskelusta sekä muista tarpeellisista opetuksen järjestämiseen liittyvistä asioista.

Opetussuunnitelma määrää kurssitarjonnan

Lukioissa otettiin käyttöön syksyllä 2005 aloittavilla opiskelijoilla lukion tuntijako ja uudistetut opetussuunnitelmat samanaikaisesti koko maassa. Koulutuksen järjestäjä, koulu tai yksittäinen opettaja ei voi jättää noudattamatta tai poiketa opetushallituksen antamista opetussuunnitelman perusteista, sillä ne ovat lain asemassa.

Opetussuunnitelma laaditaan lukion opetussuunnitelman perusteiden mukaan ja sen pohjalta lukio laatii lukuvuosittaisen suunnitelman opetuksen käytännön järjestämisestä. Näiden perusteella opiskelija laatii oman henkilökohtaisen opiskelusuunnitelmansa. Ennen opetussuunnitelman käyttöönottoa koulutuksen järjestäjä hyväksyy sen, ja se voidaan hyväksyä joko kunta- tai lukiokohtaisena. Lisäksi siinä voi olla sekä alueellisia että kunta- ja lukiokohtaisia osia. Opetussuunnitelman laadinnassa tulee huomioida opiskelijan mahdollisuus yksilöllisiin valintoihin myös muiden koulutuksen järjestäjien antamaa opetusta hyödyntäen. (Opetushallitus 2003, 8)

Lukiolaki määrää lukioiden opetuksen laajuudesta ja sisällöstä; lukion oppimäärän tulee sisältää äidinkieltä ja kirjallisuutta, toista kotimaista kieltä ja vieraita kieliä, matemaattis-luonnontieteellisiä opintoja, humanistis-yhteiskunnallisia opintoja, uskontoa tai elämäkatsomustietoa, liikuntaa ja muita taito- ja taideaineita sekä terveystietoa. Lukion oppimäärään voi sisältyä myös ammatillisia opintoja ja muita lukion tehtävään soveltuvia opintoja sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Tässä momentissa tarkoitettut opinnot ovat osittain tai kokonaan vapaaehtoisia tai valinnaisia. Lukion tuntijaosta määrätään valtioneuvoston asetuksella (955/2002).

Lukiossa opiskelijan tulee suorittaa vähintään 75 kurssia, että hän saavuttaa lukion oppimäärän. Lukio-opinnot jakautuvat pakollisiin (tulee suorittaa syksyllä 2005 käyttöön otetun opetussuunnitelman mukaan 47 tai 51 kurssia riippuen onko valinnut yleisen vai laajan matematiikan), syventäviin (tulee valita vähintään 10 valtakunnallista tai koulukohtaista syventävää kurssia) ja soveltaviin kursseihin. Syventävät ja soveltavat kurssit ovat valinnaisia. Syventävät kurssit ovat pääasiassa jatkokursseja pakollisiin kursseihin ja koulutuksen järjestäjä voi valtakunnallisten kurssien lisäksi tarjota myös muita syventäviä kursseja. Soveltavat kurssit voivat sisältää aineksia eri oppiaineista ja ne ovat joko saman tai muun koulutuksen järjestäjän koulukohtaisia kursseja. Oppimäärältään lukio on kolmevuotinen, mutta luokaton lukio mahdollistaa suorittamisen 2–4 vuodessa. Pätevästä syystä voi opintoihin käyttää tätäkin pidemmän ajan. Lukiossa opintovuosi on jaettu jaksoihin, yleensä lukioissa on käytössä joko 5-jakso- tai 6-jaksojärjestelmä. (Opetushallitus 2007)

3. Lukiot Etelä-Pohjanmaalla

3.1 Nykyinen verkko

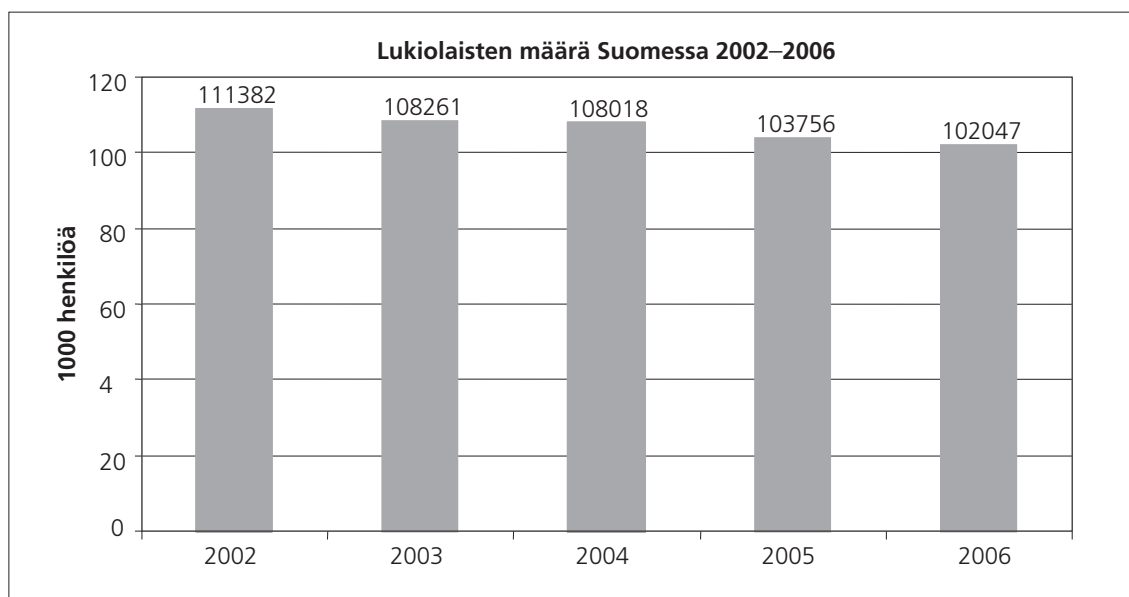
Etelä-Pohjanmaan maakunnan 26 kunnassa toimii yhteensä 19 lukiota (tammikuu 2008), joista Seinäjoen lukiolla on tällä hetkellä kaksi lukion toimipistettä; Seinäjoen lukion lisäksi Etelä-Seinäjoen toimipiste Peräseinäjoella. Lisäksi Seinäjoella sijaitsee Steinerkoulun lukio, joka on ainoa yksityinen lukio maakunnassa. Muut Etelä-Pohjanmaan lukiot ovat kuntien ylläpitämiä.

Vuoden 2009 alussa tapahtuvan kuntaliitoksen johdosta tilanne Seinäjoen osalta tulee muuttumaan kun myös Seinäjokeen liittyvissä Ylistarossa ja Nurmossa on myös omat toimivat lukionsa. Myös Kauhavan ja Härmän sekä Jurvan ja Kurikan lukiot siirtyvät ensi vuoden alussa kuntaliitoksen seurauksena yhden kunnan ylläpitäviksi.

3.2 Oppilasmäärät

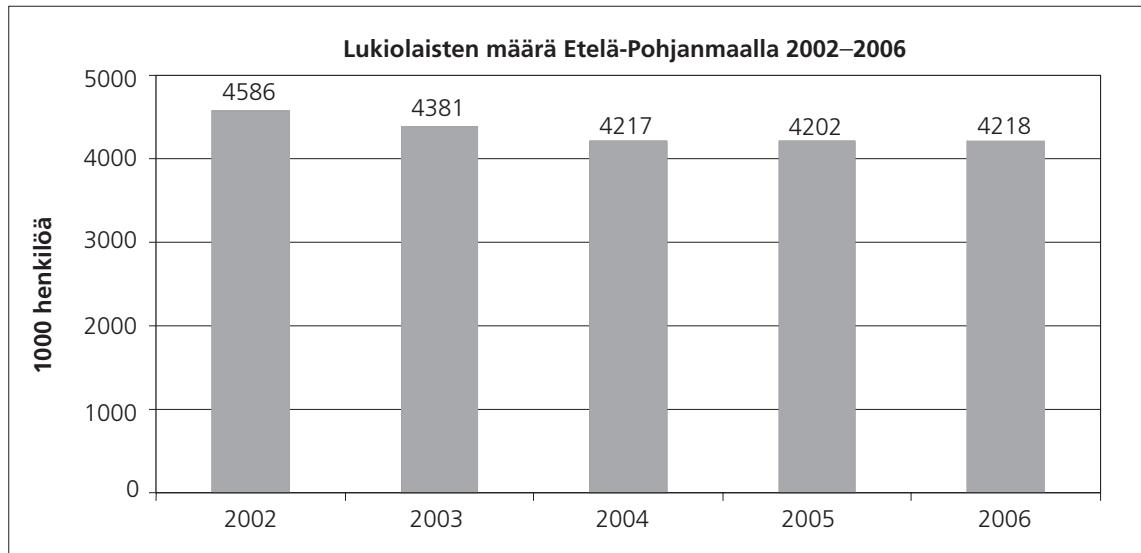
Oppilasmäärien pieneneminen lukioissa 2000-luvulla on valtakunnallisen tason ilmiö. (Tilastokeskus - Kuntien tunnusluvut 2002–2005; kuntien tunnusluvut 2006). Vuosien 2002–2006 välillä lukiolaisten määrä Suomessa pieneni 8 prosenttia runsaasta 111 000 noin 102 000. Ilmiö ei johdu vielä ikäluokkien pienenemisestä. Vuosien 2003–2005 aikana on havaittu, että suuremmista ikäluokista huolimatta lukioon yhteishaussa ensisijaisesti hakeneiden määrät ovat pysyneet ennallaan (Opetushallitus 2006, 50; Opetushallitus; Kuvio 3).

Samaan aikaan kun lukiokoulutuksen suosio on laskenut, on ammatillisen koulutuksen suosio kasvanut (Opetushallitus 2007, 3-4; Opetushallituksen arvio keväällä 2007 tutkinnon suorittavien ja lukuvuoden 2006/2007 päättävien määristä). Myös lukioiden aikuislinjat ovat samaan aikaan kasvattaneet suosiotaan. Vuosien 2003–2005 välillä lukioiden aikuislinjojen oppilasmäärät olivat kasvaneet 12 675 henkilöstä 14 094 henkilöön, mikä tarkoitti 11 prosentin nousua (Opetushallitus 2006, 47)

Kuvio 1. Lukiolaiset Suomessa 2002–2006 (Tilastokeskus - Kuntien tunnusluvut, 2002–2005, 2006)

Myös Etelä-Pohjanmaalla lukiolaisten määrä oli laskenut vuosien 2002–2006 välillä 8 prosenttia 4586 lukiolaisesta 4218 lukiolaiseen (Kuvio 2, Taulukko 1.). Etelä-Pohjanmaalla lukiolaisten määrän laskuun on tosin vaikuttanut myös 2000-luvun aikana tapahtunut nuorten ikäluokkien pienentyminen (Kuvio 4.)

Kuvio 2. Lukiolaisten määrä Etelä-Pohjanmaalla 2002–2006 ((Tilastokeskus - Kuntien tunnusluvut 2002–2005, 2006)

Vaikka lukiolaisten määrä koko maakunnassa onkin vähentynyt, kuntatason tarkastelussa voidaan havaita, että oppilasmäärien muutos aikavälillä 2002–2006 ei suinkaan kaikissa kunnissa ole ollut negatiivista, vaan esimerkiksi Kuortaneella ja Alahärmässä oppilasmäärät ovat kasvaneet selvästi. Toisaalta joissakin kunnissa kuten Jurvassa, Nurmossa ja Kauhajoella lasku on ollut erityisen ankaraa, ja pahimmillaan oppilaiden määrä on voinut laskea lähes yhden kolmasosan viiden vuoden aikana. (Taulukko 1.)

Lukiolaisten määrien pieneneminen on oppilaitosten kannalta tarkoittanut usein sitä, että aloituspaikkoja jää täyttämättä ja toisaalta oppilaitoksiin pääsee sisään entistä helpommin (Opetushallitus 2006, 49–50). Esimerkiksi vuoden 2004 yhteishaussa lukioon hakeneita nuoria oli Etelä-Pohjanmaalla selvästi vähemmän kuin tarjolla olleita opiskelupaikkoja. Koulukohtaisesta tarkastelusta selviää, että itse asiassa kaikissa muissa paitsi Seinäjoen ja Kuortaneen lukiossa koulutuspaikkojen täyttöasteet jäivät vajaiksi. Tämä tapahtui siitä huolimatta, että viidessä oppilaitoksessa (Alajärvi, Jalasjärvi, Jurva, Peräseinäjoki, Teuva) kaikki ensisijaiset hakijat hyväksyttiin ja neljässä lukiossa (Evijärvi, Kuortane, Lapua, Nurmo) toissijaisia hakijoita otettiin täydentämään tyhjiä aloituspaikkoja. Toisaalta lähes puolessa maakunnan lukioista (9 koulua) ei kaikkia ensisijaisia hakijoita yhteishaussa hyväksytty, vaikka vapaita paikkoja olisi ollut tarjolla. Kaiken kaikkiaan maakunnan lukioiden 1658 aloituspaikasta jäi vuoden 2004 yhteishaussa tyhjäksi 437 paikkaa, lukioiden opiskelupaikkojen täyttöasteen ollessa maakunnassa 74 prosenttia. Samaan aikaan sisäänpääsyprosentti oli 98 eli lähes kaikki halukkaat pääsivät lukiokoulutuksen pariin. (Taulukko 2.)

Taulukko 1. Lukiokoulutuksessa olevat oppilaat Etelä-Pohjanmaalla 2002–2006 (Tilastokeskus - Kuntien tunnusluvut 2002–2005, 2006).

Kunnat	2002	2003	2004	2005	2006	muutos 02-06/oppilasta	muutos 02-06, %
Jurva	106	96	88	77	73	-33	-31 %
Nurmo	325	296	275	262	256	-69	-21 %
Kauhajoki	303	280	250	242	242	-61	-20 %
Kauhava	236	222	219	196	192	-44	-19 %
Alavus	247	239	225	208	202	-45	-18 %
Lappajärvi	128	123	122	112	105	-23	-18 %
Vimpeli	92	84	80	72	76	-16	-17 %
Jalasjärvi	197	177	179	166	167	-30	-15 %
Alajärvi	344	298	313	310	305	-39	-11 %
Lapua	310	290	279	273	277	-33	-11 %
Ylistaro	107	112	111	101	97	-10	-9 %
Teuva	156	158	136	136	143	-13	-8 %
Kurikka	246	221	212	217	231	-15	-6 %
Evijärvi	104	96	104	96	98	-6	-6 %
Seinäjoki	985	988	984	1017	1005	20	2 %
Ilmajoki	202	207	214	198	207	5	2 %
Ähtäri	187	172	167	164	192	5	3 %
Kuortane	186	197	210	207	205	19	10 %
Alahärmä	125	125	149	148	145	20	16 %
Oppilaat EP	4586	4381	4317	4202	4218	-368	-8 %

Taulukko 2. Etelä-Pohjanmaan lukioden sisäänkäyryprosentti ja opiskelupaikkojen täyttöaste kevään 2004 yhteishaussa. (Länsi-Suomen lääninhallitus - Seutukunnittaiset pääsymahdollisuudet ja opintolinjojen täyttöasteet. Vimpelin tiedot puuttuvat)

Lukiot	ensisijaiset hakijat	valitut	aloituspaikat	pääsy %	täyttöaste
Alahärmä	55	53	72	96 %	74 %
Alajärvi	105	105	108	100 %	97 %
Alavus	63	62	108	98 %	57 %
Evijärvi	21	23	56	110 %	41 %
Ilmajoki	74	69	80	93 %	86 %
Jalasjärvi	56	56	72	100 %	78 %
Jurva	28	28	40	100 %	70 %
Kauhajoki	65	60	100	92 %	60 %
Kauhava	81	76	108	94 %	70 %
Kuortane	32	35	35	109 %	100 %
Kurikka	65	62	108	95 %	57 %
Lappajärvi	43	41	50	95 %	82 %
Lapua	88	89	144	101 %	62 %
Nurmo	64	65	90	102 %	72 %
Peräseinäjoki	14	14	36	100 %	39 %
Seinäjoki	255	250	250	98 %	100 %
Teuva	40	40	54	100 %	74 %
Ylistaro	38	36	72	95 %	50 %
Ähtäri	55	57	75	104 %	76 %
Yhteensä	1242	1221	1658	98 %	74 %

Etelä-Pohjanmaan lukioden sisäänkäyryprosentti ja täyttöaste poikkesivat vuonna 2004 esimerkiksi Pohjanmaan (102 % ja 72 %) Satakunnan (99 % ja 78 %) ja Keski-Pohjanmaan (97 % ja 65 %) vastaavista luvuista suhteellisen vähän, joten mitään poikkeuksellista ei Etelä-Pohjanmaan lukioden sisäänkäyryprosentissa ja paikkojen täyttöasteessa tuona vuotena ollut. (Länsi-Suomen lääninhallitus: Ammatillisten perustutkintojen ja lukioden hakijoiden...)

Kun lukioon pyrkivien nuorten määrät ovat Etelä-Pohjanmaalla laskeneet ja kun aloituspaikkojen määriä ei ole vähennetty samassa suhteessa on seurauksena ollut se, että monissa maakunnan lukioissa ei vuosina 2002–2007 ole enää ollut käytössä minkäänlaista peruskoulun päättötodistuksen keskiarvorajaa (Taulukko 3). Keskiarvoraja ei puutu yksinomaan pieniltä lukioilta, kuten esimerkiksi Teuva, Jurva ja Evijärvi, vaan myös suurissa lukioissa Alajärvellä, Nurmossa, Seinäjoella ja Ähtärissä on lukioon päässyt sisälle millä tahansa peruskoulun päättötodistuksen keskiarvolla vuosina 2002–2007 (Nurmossa 2007 alkaen). Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että Etelä-Pohjanmaalla lukioon on menty jopa alle 6 keskiarvoilla esimerkiksi vuonna 2007 (Teuva, Nurmo, Seinäjoki). Toisaalta esimerkiksi Kauhajoella ja Kauhavalla on lukioden käytössä ollut 7,5 keskiarvoraja siitä huolimatta, että näiden oppilaitosten oppilasmäärät ovat pudonneet viidenneksen vuosien 2002–2006 välillä (Taulukko 3; Taulukko 2). Yleisesti ottaen keskiarvorajaa vuonna 2007 käyttäneisiin Etelä-Pohjanmaan lukioihin

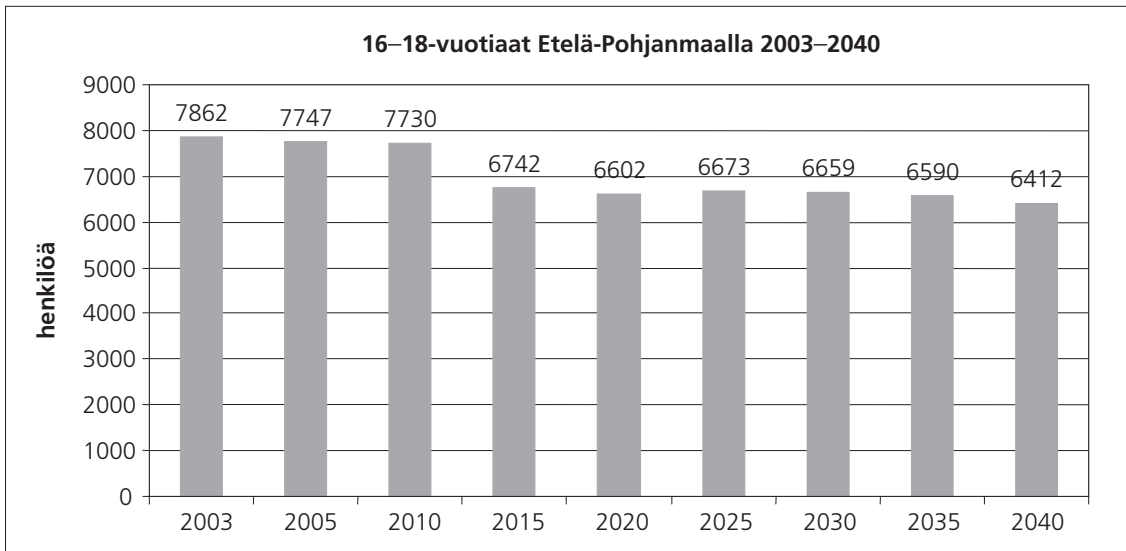
(Alahärmä, Ilmajoki, Jalasjärvi, Kuortane, Kurikka, Lapua, Nurmo, Vimpeli, Ylistaro) pääsi kuitenkin sisään 7 keskiarvolla.

Mikäli lukiokoulutuksen aloituspaikkojen määrää ei karsita, on syytä olettaa, että keskiarvorajat lukioihin tulevat laskemaan ja varmaankin joidenkin koulujen osalta suorastaan katoamaan riittävän oppilasmäärän saamiseksi, sillä toisen asteen koulutukseen hakeutuvat ikäluokat ovat oleellisesti pienemässä tulevaisuudessa.

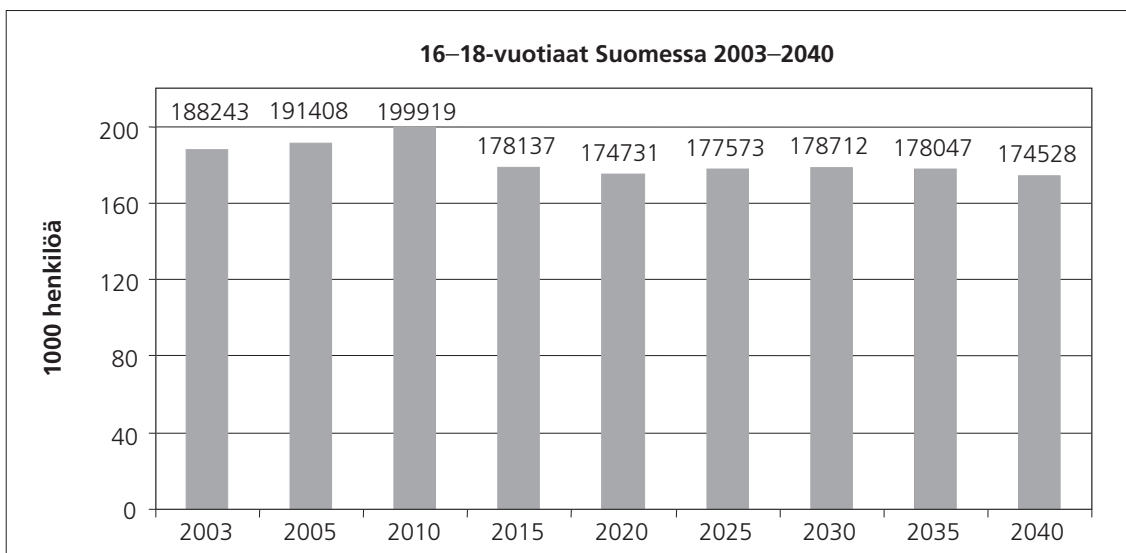
3.3 Oppilasmäärien tuleva kehitys

Tulevaisuudessa lukioiden pääasiallisen oppilasryhmän eli nuorten määrät tulevat laskemaan selvästi nykyisestä tasosta Suomessa ja Etelä-Pohjanmaalla. Vuosien 2010–2015 välillä lukiokoulutuksen kannalta keskeinen 16–18-vuotiaiden ikäluokka tulee pienemään Suomessa lähes 22 000 henkilöä noin 200 000:sta noin 178 000:een, mikä tarkoittaa 11 prosentin pudotusta. Ikäluokka jatkaa pienenemistään vuoteen 2020 asti, jolloin siihen kuuluu hiukan alle 175 000 henkeä. Vuoden 2020 jälkeen ikäluokka lähtee kuitenkin uudelleen kasvuun saavuttaen vuoden 2015 tason vuonna 2030. Tämän jälkeen 16–18-vuotiaiden ikäluokka kuitenkin jälleen pienenee ja tilastokeskuksen arvion mukaan vuonna 2040 tullaan alittamaan vuoden 2020 taso. (Kuvio 3)

Etelä-Pohjanmaalla 16–18-vuotiaiden ikäluokan pieneneminen on alkanut koko maan keskimääräistä tilannetta aikaisemmin. Koko maan tasolla 16–18-vuotiaiden määrän on ennakoitu nousevan vuosien 2003–2010 välillä 188 000:sta 199 000:een, mikä tarkoittaa kuuden prosentin kasvua koko ikäluokassa (Kuvio 3). Vastaavana ajanjaksona Etelä-Pohjanmaalla 16–18-vuotiaiden määrä kuitenkin alenee vajaasta 7863 hengestä 7730 henkeen, mikä tarkoittaa ikäluokan pienenemistä kahdella prosentilla (Kuvio 4). Sen sijaan vuosien 2010–2015 aikana 16–18-vuotiaiden ikäluokan kehitys Etelä-Pohjanmaalla heijastelee koko maan keskimääräistä kehitystä. Tuona aikana Etelä-Pohjanmaalla 16–18-vuotiaiden ikäluokka tulee pienemään lähes 1000 henkeä eli 7730 henkilöstä 6742 henkilöön. Tämä tarkoittaa ikäluokan pienenemistä 13 prosentilla, kun koko maan tasolla 16–18-vuotiaiden ikäluokan on arvioitu pienenevän vastaavana ajanjaksona 11 prosenttia. Vuosien 2010–2040 välillä 16–18-vuotiaiden ikäluokan prosentuaalisen pienenemisen on arvioitu jatkuvan Etelä-Pohjanmaalla jonkin verran koko maan keskimääräistä tasoa nopeampana. Kun vuosien 2010–2040 välisenä aikana koko Suomessa 16–18-vuotiaiden määrä putoaa 13 prosentilla 200 000:sta henkilöstä 174,500:een niin Etelä-Pohjanmaalla pudotus on 17 prosenttia 7730 hengestä 6412 henkeen.

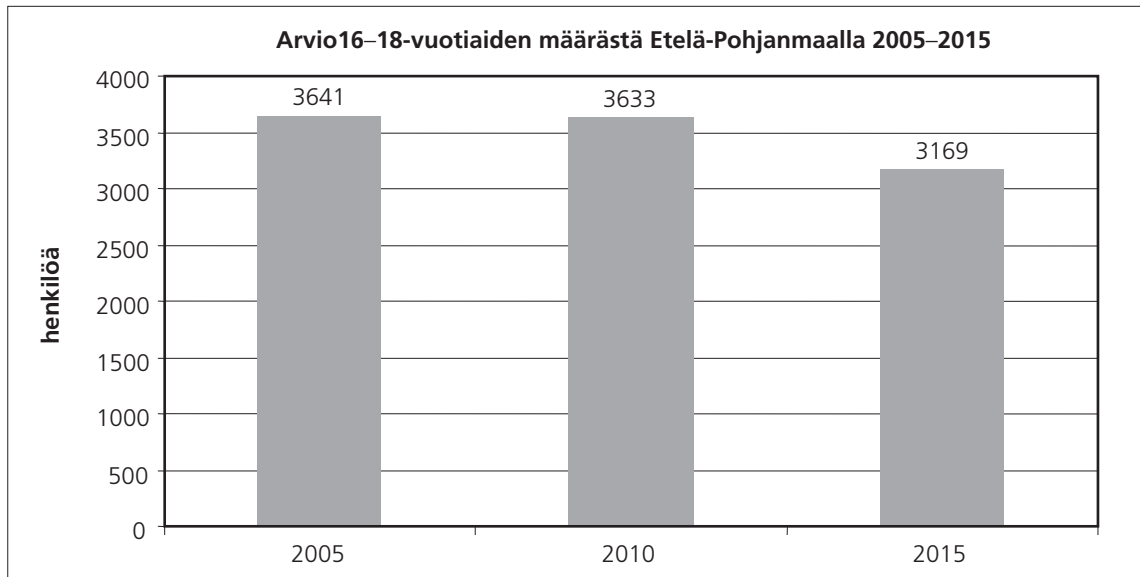

Kuvio 3. 16–18-vuotiaat Suomessa 2003–2004 (Tilastokeskus väestöennuste – tilastopalvelu)

Kuvio 4. 16–18-vuotiaat Etelä-Pohjanmaalla 2003–2040 (Tilastokeskus väestöennuste – tilastopalvelu)

Lukiokoulutuksen kannalta keskeisen 16–18-vuotiaiden ikäluokan pienenemisellä tulee olemaan tuntevia seurauksia lukioiden oppilasmäärille. Erityisesti tämä tulee näkymään vuosien 2005–2015 välisenä aikana. Vuonna 2005 Etelä-Pohjanmaan lukioissa oli 16–18-vuotiaita lukiolaisia arviolta reilut 3600, mutta vuonna 2015 tämän ikäisiä opiskelijoita voidaan arvioida olevan enää hiukan alle 3200 henkeä (Kuvio 5). Toisin sanoen 16–18-vuotiaiden lukiolaisten opiskelijamäärät tulevat putoamaan noin 470 hengellä kymmenessä vuodessa (13,5 prosenttia). Nämä luvut pohjautuvat oletukseen, että myös tulevaisuudessa Etelä-Pohjanmaalla hiukan alle puolet peruskoulunsa päättävästä ikäluokasta (2005 vuonna 47 prosenttia) sijoittuisi lukiokoulutukseen.

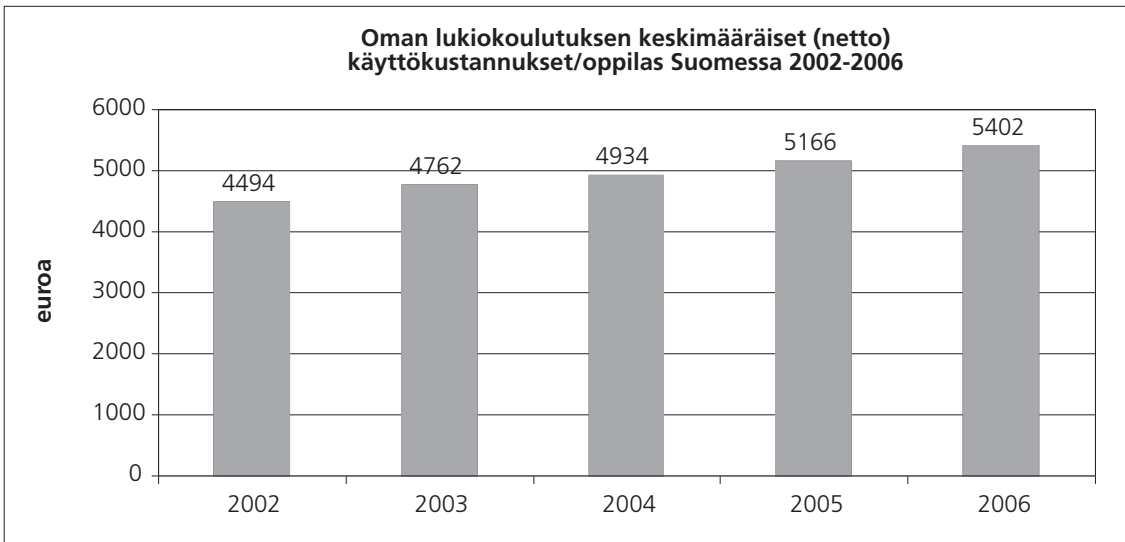
Kuvio 5. Arvio 16–18-vuotiaiden lukiolaisten määrästä Etelä-Pohjanmaalla 2005–2015.

Arviosta ei voi suoraan nähdä lukiolaisten kokonaismäärää vuosina 2005–2015, sillä ensinnäkin osa lukiolaisista ehtii täyttää 19 vuotta jo lukion kolmannen vuoden aikana. Toisekseen yhä suurempi osa lukiolaisista on 19–20-vuotiaita, sillä esimerkiksi vuosina 2003–2005 noin joka kuudes lukiolainen opiskeli Suomessa yli kolme vuotta (Opetushallitus 2006, 59). Selvää kuitenkin on, että suuri pudotus 16–18-vuotiaiden lukiolaisten määrässä merkitsee myös lukiolaisten kokonaismäärän merkittävää pienenemistä vuosien 2010–2015 välillä.

3.4 Lukiokoulutuksen kustannukset

Lukiokoulutuksen käyttökustannusten kehitykseen ja kustannustasoon vaikuttavat paljolti samat tekijät kuin perusopetuksessa muun muassa palkkauksen kehitys, koulujen koko, ikäluokan koko, lukiokoulutuksen kysyntä ja tarjonta, opetusjärjestelyt ja tarjotut tukipalvelut. Valtaosan kustannuksista muodostavat kuitenkin opetuksen kustannukset (noin 74 %) (Opetushallitus 2006.)

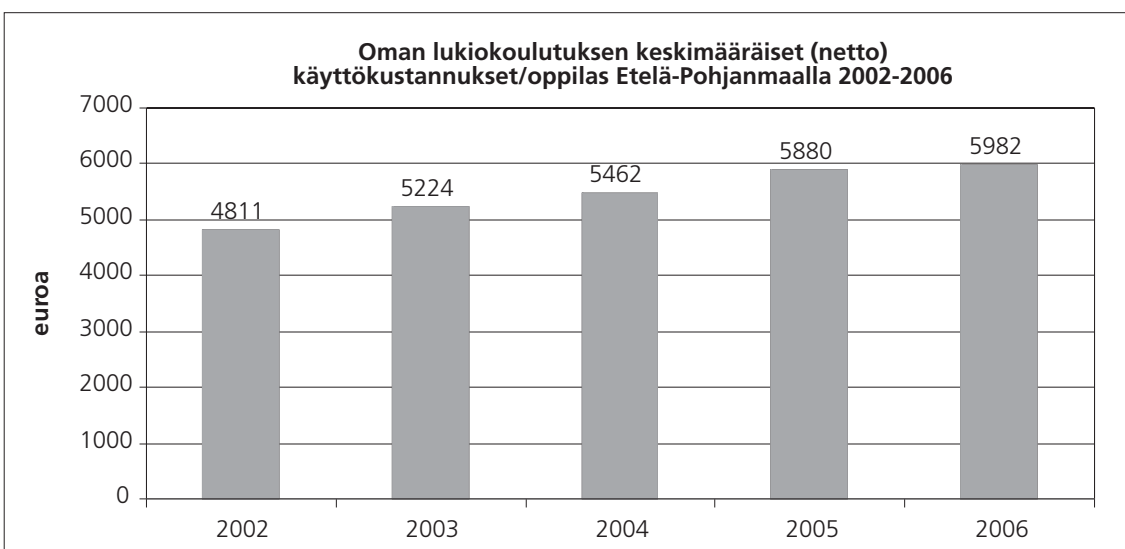
Samaan aikaan kun lukiokoulutuksen oppilasmäärät ovat laskeneet Suomessa, niin lukiokoulutuksen keskimääräiset oppilaskohtaiset (netto) käyttökustannukset ovat nousseet 20 prosenttia vuoden 2002 noin 4500 eurosta vuoden 2006 noin 5400 euroon (Liite 1.).

Kuvio 6. Oman lukiokoulutuksen keskimääräiset (netto) käyttökustannukset/oppilas Suomessa 2002–2006 (Tilastokeskus – Kuntien tunnusluvut 2002–2005, 2006)

Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita voidaan arvioida vertaamalla keskimääräisiä yksikköhintoja todellisiin opiskelijakohtaisiin kustannuksiin. Kuntien lukiokoulutuksen rahoituksesta yksikköhintarahoitus ei anna riittävää kuvaa, sillä tehtäväkohtainen valtionosuus on vain osa kuntien kokonaisrahoituksesta. Valtionosuuden laskennallisen perusteen osuus toteutuneista kustannuksista voi vaihdella kunnittain suuresti. Kunnallisen lukiokoulutuksen valtionosuusperusteet kattoivat vuonna 2005 toteutuneista opiskelijakohtaisista kustannuksista 87 %. (Opetushallitus 2006.)

Etelä-Pohjanmaalla keskimääräiset oppilaskohtaiset käyttökustannukset olivat vuonna 2002 vielä 4811 euroa, kun taas vuonna 2006 kustannukset olivat jo 5982 euroa. Tämä tarkoitti sitä, että keskimääräinen kustannusten nousu vuosien 2002–2006 välillä oli 24 prosenttia. (Kuvio 6).

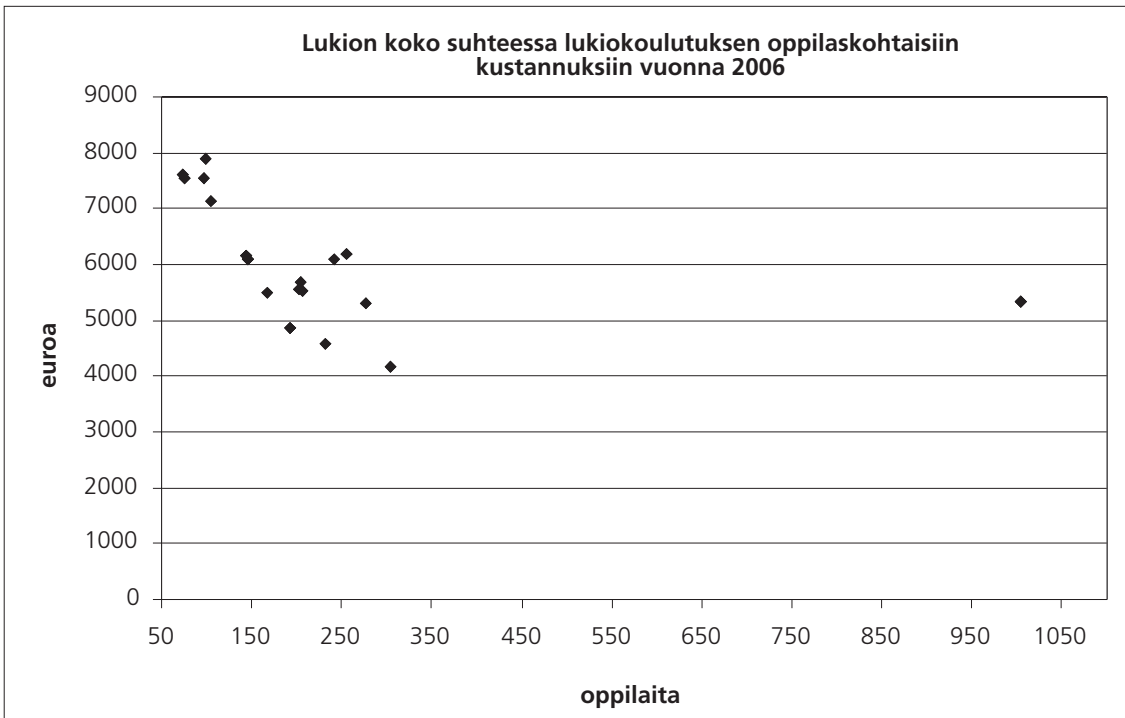
Kuvio 7. Oman lukiokoulutuksen keskimääräiset (netto) käyttökustannukset/oppilas Etelä-Pohjanmaalla 2002–2006 (Tilastokeskus - Kuntien tunnusluvut 2002–2005, 2006)

Vuonna 2006 Etelä-Pohjanmaan suurimmat oppilaskohtaiset (netto) käyttökustannukset löytyivät pienistä alle sadan oppilaan lukioista Evijärveltä, Juvasta, Ylistarosta ja Vimpelistä. Pienimmät oppilaskohtaiset kustannukset löytyivät puolestaan n. 200–300 oppilaan lukioista Alajärveltä, Kurikasta,

Kauhavalta ja Ähtäristä. Toisaalta yli 1000 oppilaan lukiossa Seinäjoella oppilaskohtaiset kustannukset eivät olleet edullisimmat (Taulukko 4; Kuvio 7). Tämä tukee havaintoa siitä, että yli 500 oppilaan kouluissa oppilaskohtaiset kustannukset kääntyvät jälleen nousuun (Kirjavainen 2005: 20, 22–23). Seinäjoen lukion oppilaskohtaisiin kustannuksiin on epäilemättä vaikuttanut Peräseinäjoen pienikokoisen lukion liittäminen Etelä-Seinäjoen sivutoimipisteenä Seinäjoen lukioon vuonna 2006.

Taulukko 4. Lukion oppilaiden määrä suhteessa (netto) käyttökustannuksiin/oppilas vuonna 2006 (Tilastokeskus – Kuntien tunnusluvut 2006).

Kunnat	oppilaat	kustannukset e/oppilas
Evijärvi	98	7898
Jurva	73	7616
Ylistaro	97	7557
Vimpeli	76	7539
Lappajärvi	105	7124
Nurmo	256	6203
Teuva	143	6154
Kauhajoki	242	6091
Alahärmä	145	6083
Kuortane	205	5673
Alavus	202	5550
Ilmajoki	207	5531
Jalasjärvi	167	5497
Seinäjoki	1005	5342
Lapua	277	5307
Ähtäri	192	4875
Kauhava	192	4870
Kurikka	231	4593
Alajärvi	305	4157
Yhteensä/kesk.määr.kust.	4218	5982

Kuvio 8. Lukion koko suhteessa lukiokoulutuksen oppilaskohtaisiin kustannuksiin vuonna 2006 (Tilastokeskus – Kuntien tunnusluvut 2006)

Lukiokoulutuksen oppilaskohtaiset kustannukset eivät kuitenkaan sinällään vielä anna kokonaiskuvaakaan lukiokoulutuksen kustannuksista kunnille, vaan todelliset kuntien maksettavaksi jäävät nettokustannukset määritellään erityisen valtionosuusjärjestelmän kautta. Nykyinen käyttökustannusten valtionosuusjärjestelmä on ollut voimassa vuodesta 1997. Opetusministeriö maksaa opetus- ja kulttuuritoimen laskennallisen valtionosuuden kunnalle (kuntayhtymille yksikköhintarahoitusta) hakemusta kuukausittain. (Suomen Kuntaliitto 2008)

Opetushallituksen mukaan Etelä-Pohjanmaan valtionosuuksien maksatusta varten lasketut oppilaskohtaiset kustannukset olivat keskimäärin 5770 euroa. Valtionosuudet korvasivat Etelä-Pohjanmaalla 4638 euroa/oppilas eli 80 prosenttia kunnille syntyneistä kuluista. Kuntien maksettavaksi jäi kuitenkin keskimäärin 1132 euroa/oppilas, ja kaiken kaikkiaan Etelä-Pohjanmaan kunnille jäi valtionosuuksien jälkeen maksettavaksi 4,6 miljoonaa euroa. (Opetushallitus 2006 b)

Taulukko 5. Vuoden 2006 toteutuneet oppilaskohtaiset kustannukset ja valtionosuudet oppilasta kohden Etelä-Pohjanmaalla (Opetushallitus 2006 b)

Kunta	Toteutuneet kustannukset/euroa/oppilas 2006	Valtionosuuden laskennallinen peruste 2006	Toteutuneiden kustannusten ja valtionosuuden euro/määr. ero	Toteutuneiden kustannusten ja valtionosuuden % ero
Alahärmä	5472	5166	305	94 %
Alajärvi	4155	4277	-121	103 %
Alavus	4957	4277	681	86 %
Evijärvi	7865	6358	1506	81 %
Ilmajoki	5604	4277	1327	76 %
Jalasjärvi	5518	4858	660	88 %
Jurva	7553	6381	1173	84 %
Kauhajoki	11039	4277	6762	39 %
Kauhava	4767	4345	422	91 %
Kuortane	5632	4884	748	87 %
Kurikka	5316	4294	1022	81 %
Lappajärvi	6482	5782	700	89 %
Lapua	5286	4277	1009	81 %
Nurmo	5738	4277	1462	75 %
Seinäjoki	4991	4277	714	86 %
Teuva	6333	5371	962	85 %
Vimpeli	7774	6449	1325	83 %
Ylistaro	6926	5953	973	86 %
Ähtäri	5482	4892	590	89 %

Vuonna 2006 valtionosuudet kattoivat vain kolmessa Etelä-Pohjanmaan kunnassa Alahärmässä, Alajärvellä ja Kauhavalla yli 90 prosenttia toteutuneista oppilaskohtaisista kustannuksista. Poikkeuksellisenä tapauksena näiden kolmen joukosta erottautui Alajärvi, jossa valtionosuudet oppilasta kohden kattoivat kaikki kulut ja tästä huolimatta jäi valtionosuuksista ylijäämää 121 euroa per oppilas. Yleisesti ottaen valtionosuudet kattoivat Etelä-Pohjanmaan kuntien oppilaskohtaisista kustannuksista kuitenkin 75–89 prosenttia, joskin Kauhajoella valtionosuudet kattoivat vain 39 prosenttia oppilaskohtaisista kuluista.

4. Etelä-Pohjanmaan lukioiden yhteistyöverkostot ja kurssitarjonta

4.1 Yhteistyöverkostot

Lukiolain (629/1998) 5 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän tulee olla yhteistyössä alueella toimivien lukio-, ammatillista ja muuta koulutusta järjestävien kanssa. Opetushallitus on toteuttanut 2005–2007 Alueelliset lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyö- ja oppimisverkostot –hanketta yhteistyössä alueiden lääninhallitusten, maakuntien liittojen sekä kuntien ja muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. (Koramo 2007, 8). Hankkeessa oli mukana yhteensä neljä alueverkostoa, joista Etelä-Pohjanmaan toisen asteen virtuaaliverkko oli oppilaitosmäärältään suurin. Etelä-Pohjanmaan lukiot toimivat melko aktiivisesti myös pienemmissä paikallisissa verkostoissa. Seuraavassa esitellään maakunnassa toimivia verkostoja tarkemmin.

Opinlakeus (www.opinlakeus.fi)

Koko maakunnan kattavassa toisen asteen oppilaitosten muodostamassa Opinlakeus –verkostossa toimivat yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan lukiot, ammatilliset oppilaitokset, aikuiskoulutuskeskukset ja kansanopistot, yhteensä 33 oppilaitosta. Verkosto mahdollistaa oppilaitoksille monipuolisen kurssitarjonnan ja antaa opiskelijoille henkilökohtaisia opiskeluvaihtoehtoja.

Opinlakeus käynnistettiin jo pitkään toimineiden vapaaehtoisuuteen perustuvien oppilaitosverkostojen pohjalta (esim. Senuko, Viviisi) syksyllä 2007. Verkosto toimii tilaaja-tuottaja –periaatteella ja sen tavoitteena on yhdistää osaamista ja voimavaroja siten, että opiskeluun liittyviä palveluita, kurssitarjontaa ja kehittämistoimintaa saadaan hyödynnettyä maakunnallisesti.

Keskeinen tavoite verkostolla on ylläpitää yhteistä opintotarjontaa, jonne kootaan mukana olevien oppilaitosten verkko-opetustarjontaa sekä lähiovetustarjontaa siinä määrin, kun niitä halutaan tarjota verkoston opiskelijoille. Verkkotarjonta mahdollistaa myös kursseja, joita oma oppilaitos ei ensisijaisesti tarjoa.

Lanssi -paikallisverkosto

Lanssi -paikallisverkosto toimii Seinäjoen ja Härmänmaan seudulla Opinlakeus-verkoston alla. Tavoitteena paikallisverkostolla on huolehtia yhteistyöstä lähialueella muun muassa Lanssi-viikon avulla. Lanssin toiminnassa ovat mukana Seinäjoen, Kauhavan, Ilmajoen, Härmän, Ylistaron ja Nurmon lukiot, Etelä-Pohjanmaan Opisto ja Lapuan Kristillinen opisto, Härmänmaan ammatti-instituutti ja SEDU, Seinäjoen koulutuskeskuksen oppilaitokset: Seinäjoen ammattioppilaitos, Taidon ja kulttuurin oppilaitos TAIKU, Seinäjoen palvelualojen oppilaitos ja Maatalous- ja metsäoppilaitos Ilmajoelta.

Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukio

Etelä-Pohjanmaan lukioilla on ollut vuosina 2003–2005 EAKR -osarahoitteinen lukioiden virtuaaliverkohanke, johon osallistui maakunnasta seitsemän lukiota; Härmän, Ilmajoen, Jalasjärven, Kauhajoen (myös aikuislinja), Kurikan, Teuvan ja Ylistaron lukiot. Yhteistyön tavoitteena oli tarjota osallistuvien lukioiden opiskelijoille monipuolista kurssitarjontaa oman paikkakunnan lukiossa virtuaaliopetuksen avulla samalla mahdollistaen pienille lukioille laajemman kurssivalikoiman ja pienentäen opiskelija-kohtaisia kustannuksia. Etelä-Pohjanmaan lukioiden virtuaaliverkko on jatkanut toimintaansa hankkeen päätyttyä. Verkostosta on jäänyt pois Härmän lukio ja myöhemmin liittynyt Lapuan lukio sekä Vaasan lyseon lukio ja sen aikuislinja.

Etelä-Pohjanmaan etälukio

Etelä-Pohjanmaan etälukion muodostavat Seinäjoen lukion ja Kauhajoen lukion aikuislinjat. Etälukio on vaihtoehto niille aikuisille ja nuorille, joille perinteinen aikuislukio-opiskelu ei syystä tai toisesta sovellu.

Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemia

Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemia on laaja maakunnallinen yhteistyöverkosto, joka yhdistää opiskelun ja kilpaurheilun. Urheiluakatemia on suunnattu erityisesti kansalliseen ja kansainväliseen menestykseen pyrkiville urheilijoille. Urheiluakatemian keskeisiä tehtäväalueita ovat urheilijoiden päivittäisharjoittelun suunnittelun, toteutuksen ja yksilöllisen seurannan kehittäminen sekä urheilijoiden opintomahdollisuuksien, harjoitteluolosuhteiden ja tukipalvelujen parantaminen.

Urheiluakatemia tarjoaa opiskeleville urheilijoille tukea opintojen suunnitteluun ja toteutukseen, erinomaiset olosuhteet päivittäiselle harjoittelulle ja erilaisia valmennuksen tukipalveluja kuten muun muassa henkilökohtainen opinto- ja valmennussuunnitelma, muu tuki ja koordinointi urheilun ja opintojen yhdistämiseksi, ohjattua valmennusta sekä hyvät harjoitteluolosuhteet.

Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemian yhteistyöoppilaitoksina ovat Härmänmaan ammatti-instituutti, Ilmajoen, Kauhajoen, Lapuan, Nurmon ja Seinäjoen lukiot, Kuortaneen urheilulukio ja Kuortaneen urheiluopisto/koulutuskeskus, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, koulutuskeskus Sedu ja Suupohjan ammatti-instituutti.

Viviisi-verkosto

Viviisi -verkosto sai alkunsa Järviseudulla toteutetusta opetushallituksen tukemasta Viviisi-hankkeesta, joka päättyi vuonna 2006. Toiminta on kuitenkin jatkunut edelleen ja se tarjoaa Järviseudun lukioille mahdollisuuden laajentaa kurssitarjontaansa videoneuvotteluyhteyden välityksellä annettavan opetuksen avulla. Mukana Viviisi -verkostossa ovat Alajärven, Vimpelin, Evijärven ja Lappajärven lukiot.

4.2 Etelä-Pohjanmaan lukioiden kurssitarjonta

Etelä-Pohjanmaan lukiot ovat pääsääntöisesti yleislukioita. Opetusministeriö on joillekin lukioille myöntänyt erityisen koulutustehtävän, jolloin opetustarjonnassa korostuu määrätty erityistehtävä-alue. Myös yleislukioissa voidaan painottaa jotain erityistä opintolinjaa (esim. ratsastuslinja, liikuntalinja jne.).

Opetusministeriön myöntämän erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden opetustarjonnassa korostuu määrätty erityistehtäväalue. Erityistehtävän saanut lukio voi joko kokonaisuudessaan painottaa tiettyyn erityistehtävään tai toteuttaa yleislukion ohessa erityistehtäväaluetta. (Opetushallitus 2008.) Etelä-Pohjanmaalla erityisen koulutustehtävän saaneita lukioita on kaksi, Kuortaneen urheilulukio ja Nurmon matemaattis-luonnontieteellisesti painottunut lukio.

Seuraavassa kuvataan lyhyesti Etelä-Pohjanmaan lukioiden kurssitarjontaa, profiloitumista sekä yhteistyötä muiden lukioiden ja oppilaitosten kanssa. Tiedot on haettu lukioiden kotisivuilta ja muun muassa sivuilta löytyvistä opetussuunnitelmista. Pääosin lukioiden kotisivuilla oli hyvin tietoja saatavilla, mutta muutamalla lukiolla kotisivuilta saatavat tiedot olivat puutteellisia. Sen vuoksi tietoja on osaksi täydennetty rehtoreille tehdyn puhelinhaastattelun (luku 5.2) avulla. Haastattelun kurssitarjontaa ja yhteistyötä koskevat kysymykset käsitellään selvityksen tässä osassa.

4.2.1 Pienet alle 120 oppilaan lukiot

Evijärven lukio

Evijärven lukion vahvuutena on vankka verkostoituminen ja pätevä henkilökunta. Lukiossa on valtakunnallisesti määrättyjen pakollisten ja syventävien kurssien lisäksi jonkin verran koulukohtaisia soveltavia kursseja, jotka toteutetaan oppilaiden ennakkovalintojen ja kunnan antaman tuntiresurssin mukaan. Tarjolla on runsaasti matemaattis-luonnontieteellistä opetusta sekä kemian opinnot Tampereen teknillisen yliopiston mukaisesti ja tietotekniikan opinnot Jyväskylän yliopiston mukaisesti. Vuonna 2006 lukiossa oli oppilaita 98, nyt 80. Ulkopaikkakuntalaisia näistä on noin 40 %.

Yhteistyötä lukio tekee Vimpelin, Lappajärven ja Evijärven lukioiden kanssa muun muassa joustoviikon puitteissa, mukana on myös Järvisseudun ammatti-instituutti. Joustoviikolla koulut tarjoavat yhteisellä kurssitarjottimella vuosittain viikon kestäviä intensiivikursseja suoritettavaksi missä tahansa kyseisistä oppilaitoksista. Lukio on mukana myös Järvisseudun kesälukiotoiminnassa, johon kuuluvat Järvisseudun lukiot, Alajärven aikuislukio ja Järvisseudun opisto. Kesälukio toteutetaan vuosittain kesäkuun aikana vuorollaan kussakin alueen lukiossa. Lukio on mukana myös Opinlakeudessa.

Jurvan lukio

Jurvan lukion vahvuutena ovat vankat yhteistyökuviot kädentaitoihin sekä kansainvälinen toiminta. Lukio ei ole erikoistunut, vaan haluaa tarjota opiskelijoille vankat valmiudet ylioppilaskirjoituksiin. Lukiossa oli vuonna 2006 tilastojen mukaan 73 oppilasta, nyt hieman vajaa 70.

Lukion läheisin yhteistyökumppani on Taidon ja kulttuurin oppilaitos (TAIKU) Jurvassa, jonka kanssa oppilasvaihto on helppoa lyhyen välimatkan johdosta. Yhteistyötä tehdään myös muiden Suupohjan toisen asteen oppilaitosten kanssa. Lukiolla on myös Suupohjan toisen asteen oppilaitosten kanssa yhteinen VASU –viikko (valinnaisesti suuntautuvat opinnot). Lukio on mukana myös Opinlakeus-verkostossa sekä valtakunnallisessa pienten lukioiden verkostossa, jossa käydään aktiivista keskustelua erilaisista vaihtoehtoista, toteutetaan opettajien ja rehtoreiden yhteistyötä ja joka tarjoaa mahdollisuudet myös verkko-opintoihin. Lukiolla on ystävyyskoulu Vädrassa Virossa, jonka kanssa on ollut oppilasvaihtoa ja vierailuja.

Vimpelin lukio

Vimpelin lukion vahvuus ja erityisosaaminen painottuu palloilulinjaan sekä liikuntaan ja ilmaisutaitoon (teatteritaitteen lukiodiplomi). Palloilulinjalla opiskelijat harjoittelevat ohjatusti pesäpalloa (tai koripalloa), ja myös muiden urheilulajien harjoittelu on tapauskohtaisesti mahdollista. Lukion vahvuutena ovat pienen lukion edut, kuten yksilöllisen ohjauksen mahdollisuus. Oppilaita lukiossa vuonna 2006 oli 76.

Yhteistyötä tehdään Järviseudun ammattiopiston (JAMI) kanssa kaksoistutkintojen kohdalla. Mukana ollaan myös paikallisessa VIVIISI- verkostossa sekä Opinlakeus-verkostossa. Yhteistyötä tehdään myös kansalaisopiston kanssa kesälukiotoiminnan järjestämiseksi yhteistyössä muiden Järviseudun lukioiden kanssa.

Lappajärven lukio

Lappajärven lukion vahvuutena on tekninen suuntautuminen, laaja kurssitarjonta, nuorekas ja pätevä opettajakunta, verkko- ja etäopiskelumahdollisuudet sekä ylläpitäjän positiivinen suhtautuminen koulun kehittämiseen. Lukiossa oli oppilaita vuonna 2006 yhteensä 105, nyt 72.

Lukio tekee yhteistyötä Järviseudun ammatti-instituutin (JAMI) ja naapurilukioiden kanssa, mikä on mahdollistanut yhteistä kurssitarjontaa oman etäopetusverkoston (VIVIISI) kautta. Lukioiden yhteistyömuotona on myös niin sanottu joustoviikko, jolloin opiskelijoille tarjoutuu mahdollisuus valita yhden viikon aikana kurssi mistä tahansa yhteistyössä olevasta lukiosta. Lukio on mukana myös Järviseudun kesälukiotoiminnassa. Lisäksi yhteistyötä tehdään etäopetuksen toteuttamiseksi myös Etelä-Pohjanmaan virtuaaliverkon kanssa.

Ylistaron lukio

Ylistaron lukion vahvuutena on monipuolinen kielten tarjonta ja hyvä tilanne kieltenopettajien suhteen. Oppilaat ovat myös ymmärtäneet kielten opiskelun merkityksen. Lukiossa on hyvä ilmapiiri ja pienen koulun edut: opettajat tuntevat oppilaansa hyvin ja pystyvät tarvittaessa ohjaamaan heitä henkilökohtaisesti. Oppilastapahtumia järjestetään paljon. Vahvuutena ovat myös hyvät suoritukset ylioppilastutkinnoissa. Oppilaat saavat säännönmukaisesti valtakunnan keskiarvoa korkeampia arvosanoja. Lukiossa oli vuonna 2006 oppilaita 97, tällä hetkellä 85.

Lukiossa aloitettiin ensimmäisten koulujen joukossa reaaliaineen (psykologian) opetus englannin kielellä jo vuonna 1992. Kielten opiskelun teemaa ovat toteuttaneet myös kielimatkat Euroopan pääkaupunkeihin. Lukio on myös mukana Opinlakeus-verkostossa. Oppilaitos on mukana myös Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukiossa sekä valtakunnallisessa pienten lukioiden verkostossa. Verkoston tavoitteena on parantaa pienten lukioiden asemaa. Verkosto on todettu erittäin hyväksi ja sen puitteissa tehdään tiivistä yhteistyötä.

4.2.2 Lukiot, joissa oppilaita 121–200

Härmän lukio

Härmän lukio on perinteinen lukio, joka tarjoaa kaikille tasavertaiset jatko-opintomahdollisuudet. Oppilaitoksen vahvuutena on, että kaikki tuntevat toisensa ja sen myötä apua ja ohjausta on helposti saatavilla. Koulukohtaisina soveltavina kursseina Härmän lukiossa ovat muun muassa harrastekurssit (mm. kielten ja matematiikan kesäkurssit, bänditoiminta, näytelmäkerho sekä muiden kerhojen aktiivinen ohjaaminen), yritysmaailmaa vierailta kielillä -kurssi ja tietotekniikan kurssi (mahdollisuus suorittaa Tietokoneen käyttäjän A-kortti). Tällä hetkellä lukiossa on 125 oppilasta, vuonna 2006 oppilaita oli 145.

Keskeisimpänä yhteistyökumppanina oppilaitoksella ovat yhteistyöverkosto Opinlakeus ja paikallisverkko LANSSI, johon kuuluu lisäksi Kauhava ja Lapua. Lukio tekee yhteistyötä myös Keski-Pohjanmaan konservatorion kanssa. Muiden oppilaitosten kursseja on mahdollista suorittaa videoneuvottelulaitteiston avulla, esimerkkinä voidaan mainita Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukion tarjoamat harvinaisten kielten kurssit.

Ilmajoen lukio

Ilmajoen lukion erityispiirteenä on urheilulinja. Oppilaitos kuuluu Urheiluakatemiaan vastuualueenaan pesäpallo. Lisäksi lukion vahvuutena voidaan mainita opettajien erikoisosaamiset, kuten tähtitiede. Ilmajoen lukiossa oli vuonna 2006 oppilaita 207, nyt 200. Urheilulinja tuo lukioon vuosittain muutamia ulkopaikkakuntalaisia oppilaita.

Lukio on mukana Opinlakeus-verkostossa sekä pienemmässä LANSSI -verkostossa. Lisäksi lukio on mukana Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukion toiminnassa. Ilmajoen lukiossa on myös kansainvälistä toimintaa, viime vuosina on tehty useita opintomatkoja Sveitsiin, ydinfysiikan tutkimuskeskukseen CER-Niin.

Jalasjärven lukio

Jalasjärven lukiolla ei ole erikoisaloja, painopistealue vaihtuu lukuvuosittain (kansainvälisyys ja kestävä kehitys, omatoimisuus sekä viestinnän ja ilmaisun taito). Lukio pyrkii olemaan korkeatasoinen yleislukio. Tavoitteena ja lukion vahvuutena on, että opiskelijoilla on hyvät tulokset ylioppilaskirjoituksissa ja hyvät jatko-opintomahdollisuudet. Lukiossa oli 167 oppilaita vuonna 2006, nyt noin 150.

Yhteistyötä lukio tekee Opinnacleuden ja E-P:n virtuaalilukion kanssa, joka mahdollistaa muun muassa harvinaisempien vieraiden kielten (espanja, italia, venäjä ja latina) opiskelun. Muita vakiintuneita yhteistyökumppaneita lukiolla ovat kansalaisopisto, kunnan liikuntatoimi, kesälukiot ja musiikkiopisto. Juustoportti-yhtiö tukee taloudellisesti virtuaalilukiohanketta. Lisäksi opiskelijat voivat suorittaa kirjoitusviestinnän opintoja Jyväskylän yliopiston vaatimusten mukaisesti.

Kauhavan lukio

Kauhavan lukio on ilmailuun, tanssiin ja kansainvälisyyteen profiloitunut yleislukio. Lukio kuvaa opetus suunnitelmassaan vahvuudekseen alueen oppilaitosten välistä yhteistyötä ja verkottumista sekä viestintäteknologian ja paikkakunnan erityispiirteiden kuten yrittäjyyden ja ilmailualan hyödyntämistä. Vuonna 2006 lukiossa oli oppilaita 192, nyt 175.

Lukio on mukana alueellisessa Opinnacleus-verkostossa ja paikallisessa LANSI-verkostossa. Lukio on osallistunut myös toisen asteen kehityshankkeisiin yhteistyössä Suomen yrittäjäopiston kanssa. Paikallisella tasolla lukio ja Yrittäjäopisto ovat esimerkiksi toteuttaneet Jyväskylän yliopiston alaisuudessa tietotyön approbaturopintoihin tähtäävää arvosanaopetusta. Tulevaisuudessa pääpaino yhteistyöllä on yrittäjyyskasvatuksessa.

Teuvan lukio

Teuvan lukio on hyvä peruslukio, jossa keskeisenä painopisteenä on ilmaisutaito. Lukiossa on mahdollista suorittaa Seinäjoen ammattikorkeakoulun avoimina opintoina teknologiaopintoja, jotka järjestää Teuvan Ammatillinen Aikuiskoulutuskeskus (Teak). Tarjolla on myös yrittäjyyskasvatusaiheeseen liittyvä opintokokonaisuus. Oppilaita lukiossa on nyt 120–130, vuonna 2006 yhteensä 143. Opiskelijoista ulkopaikkakuntalaisia on noin 15–20 %, pääosin oppilaat tulevat Kaskisista, Närpiöstä, Karijoelta ja Kauhajoelta.

Lukio tekee musiikin osalta yhteistyötä alueellisen Panula-opiston kanssa. Lukiolaisten käytettävissä on myös kansalaisopiston runsas kurssitarjonta. Lukio on ollut mukana Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukion kehittämisessä. Lukiolla on ollut kansainvälistä toimintaa jo useamman vuoden ajan muun muassa Pohjois-Italiassa Coneglianossa olevien lukioiden kanssa.

Ähtärin lukio

Ähtärin lukio on kuvataidepainotteinen yleislukio, kuvataidelinjan opinto-ohjelmassa on valittavana 17 kurssia. Vahvuutena on taide- ja taitoaineiden lisäksi matematiikan ja reaaliaineiden hyvä tarjonta sekä kodikas ja turvallinen ilmapiiri. Oppilaita lukiossa oli 192 vuonna 2006, nyt 170.

Yhteistyötä tehdään vähäisessä määrin muiden lukioiden kanssa Opinnacleuden kautta. Tiivistä yhteistyötä tehdään Ähtärin ammattiopiston kanssa. Oppilaitoksilla on maanantaisin yhteistoiminta-aika klo 12–14, jolloin opiskelijoilla on mahdollisuus valita kurseja toisesta oppilaitoksesta. Yhteistyötä tehdään jossain määrin myös Tuomarniemen maatalous- ja metsäoppilaitoksen kanssa.

Alavuden lukio

Alavuden lukion tavoitteena on edistää yrittäjyyskasvatusta ja saada yrittäjyyskasvatus osaksi koulun arkea. Lukiossa toteutetaan soveltavina kursseina mm. yrittäjyys-, ratsastus-, tutkielma-, reaaliaineiden kertauskurssi sekä sosiaalipsykologian syventävä kurssi. Koulukohtaisena lukiodiplomina voidaan suorittaa kirjallisuudiplomi. Lukion tarjoamaa kielivalikoimaa on laajennettu oppilaitosten välisen yhteistyön avulla myös harvinaisempiin kieliin. Opiskelijat voivat suorittaa kieliopintoja etäopintoina, itsenäisesti tai lähiopetuksen avulla esim. KVS-instituutissa, Opinlakeudessa, kansalaisopistossa, Seinäjoen aikuislukiossa tai Seinäjoen avoimessa ammattikorkeakoulussa. Lukiossa oli oppilaita vuonna 2006 yhteensä 202, nyt noin 200.

Alavuden lukion yhteistyökumppaneina toimivat mm. Lakeudenportin kansalaisopisto, Seinäjoen Musiikkiopiston Alavuden toimipiste, Alavuden Ratsastuskoulu sekä paikalliset yritykset. Yhteistyötä tehdään myös lähilukioiden kanssa (Kuortane ja Ähtäri). Lukio on mukana myös Opinlakeus-verkostossa.

4.2.3 Lukiot, joissa yli 200 oppilasta

Alajärven lukio

Alajärven lukio markkinoi itseään lukiona, joka tarjoaa opiskelijalle yksilöllisen opintoreitin henkilökohtaisten toiveiden ja tarpeiden mukaan. Opiskelija voi valita erilaisia opintoreittejä, kuten matemaattisen reitin (fysiikka, kemia, biologia, maantiede), kielireitin (englanti, ruotsi, saksa, venäjä, ranska, espanja), taideaineiden reitin (kuvataide, musiikki), tietotekniikan reitin, kaupallisten aineiden reitin (yhteistyöoppilaitosten kurssit) tai maatalous-, puutarha- ja ympäristöalan reitin (ammatti-instituutin kurssit). Vuonna 2006 oppilaita oli 305, tällä hetkellä lähes 300.

Opiskelijalla on mahdollisuus täydentää opintojaan Järviseudun ammatti-instituutin, Järvi-Pohjanmaan kansalaisopiston ja Alajärven musiikkiopiston, Järviseudun kesälukion, Nelimarkka-akatemian tai kuvataidekoulun kursseilla. Lisäksi on mahdollisuus suorittaa avoimen yliopiston opintoja muun muassa psykologiassa, tietotekniikassa ja matematiikassa. Lisäksi lukio tarjoaa mahdollisuuden liittää kilpaurheilu osaksi lukio-opintoja sekä suorittaa ammattikorkeakouluopintoja esimerkiksi tekniikassa maakuntakorkeakoulun kautta. Alajärven lukiolla on lisäksi yhteistoimintaa myös muiden Järviseudun lukioiden kanssa.

Kauhajoen lukio

Kauhajoen lukion vahvuutena on mahdollisuus erikoistua muun muassa matematiikan, fysiikan, kemian, biologian ja maantiedon opinnoissa matemaattis-luonnontieteellisille ja teknisille aloille, kansainvälisyyteen, kuvataiteisiin sekä liikuntaan. Lisäksi vahvuutena on opettajien korkeatasoinen pedagoginen osaaminen ja sitoutuminen sekä erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen. Lukiossa on tällä hetkellä noin 270 oppilasta, vuonna 2006 oli 242.

Opiskelijan on mahdollista erikoistua Panula-opiston opintojen kautta musiikkiin tai Kauhajoen kansalaisopistossa kuvataiteisiin. Kauhajoen lukio, Suupohjan ammatti-instituutti, Koti- ja laitostalouso-pilaitos ja Evankelisen opiston urheiluhierojakoulu aloittivat yhteistyössä liikuntalinjan syksyllä 2005, jossa tarjolla on lukio-opetuksen lisäksi tehokasta lajivalmennusta (jalka-, kori-, lento- ja pesäpallossa) Kauhajoen Karhun ja tanssiurheiluseura Casinon (tanssivalmennusta) johdolla. Lukiossa on mahdollisuus suorittaa myös Turun Kauppakorkeakoulun PK-Instituutin (yrittäjyyden ja pk-yrittötoiminnan kehittämissyksikkö) järjestämiä yrittäjyysopintoja sekä myös avoimen yliopiston kursseja Jyväskylän avoimen yliopiston ja Turun yliopiston tutkintovaatimusten mukaisesti. Lukio on mukana myös Opinlakeus verkostossa sekä Etelä-Pohjanmaan virtuaaliverkkohankkeessa.

Kurikan lukio

Lukion vahvuutena on olla kodikas ja turvallinen yleislukio, jossa yrittäjyys on hyvin esillä. Korkeatasoisesta opetuksesta ovat osoituksena hyvät yo-tulokset sekä pieni keskeyttäjien määrä. Lukiossa voi suuntautua kieliin, matematiikkaan, reaaliaineisiin tai taide- ja taitoaineisiin. Tarjolla on muun muassa laaja kielivalikoima, kirjallisuusdiplomi ja lukiodiplomit kuvataiteessa ja liikunnassa, Rysköremmi (maineikas poikien lausuntaryhmä) ja toimielias oppilaskunta. Kurikan lukiossa oli 231 oppilasta vuonna 2006.

Lukio tekee virtuaaliyhteistyötä Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukioiden kanssa ja Opinlakeus-verkossa sekä tiivistä lähiyhteistyötä Kurikan Ammattioppilaitoksen kanssa. Oppilasta ¼ osa on kaksoistutkinnon suorittajia.

Lapuan lukio

Lapuan lukio on yksi suurimmista Etelä-Pohjanmaan lukioista ja opetustarjonnaltaan monipuolinen yleislukio. Lukio ei ole erikoistunut, opetussuunnitelma mahdollistaa opintojen painottamisen moniin eri suuntiin: vieraisiin kieliin, matemaattisiin aineisiin, taito- ja taideaineisiin sekä käden taitoihin. Lapuan lukio tarjoaa monipuolisen kurssivalikoiman. Lapuan lukion oppilaat tulevat pääsääntöisesti oman kunnan alueelta. Vuonna 2006 oppilaita lukiossa oli 277.

Lukio on mukana Etelä-Pohjanmaan virtuaalilukiossa ja Opinlakeus-verkostossa. Yhteistyötä tehdään myös Härmänmaan ammatti-instituutin kanssa.

Kuortaneen lukio

Opetusministeriö myönsi Kuortaneen lukiolle vuonna 1994 toistaiseksi voimassa olevan urheiluun liittyvän erityistehtävän. Tämän saamista edelsi yli 20 vuotta kestänyt kehittämistyö ensin liikuntapainotteisena ja sittemmin urheilulukiona. Kuortaneen urheilulukio on valtakunnallisesti tunnettu urheilulevan nuorison keskuudessa oppilaitoksena, jossa annetaan korkeatasoista lajivalmennusta ammunnessa, golfissa, jääkiekossa, lentopallossa, painissa, yleisurheilussa ja keilailussa. Opetus toteutetaan yhteistyössä Kuortaneen urheiluopiston kanssa.

Urheilulukiolaiset muodostavat oman ryhmänsä vain valmennustunneilla, muuten he opiskelevat samoissa ryhmissä muiden lukiolaisten kanssa. Urheilulukio toimii mahdollisimman normaalilla tavalla osana Kuortaneen lukiota. Opiskelijoita lukiossa oli lukuvuoden 2007–2008 alussa 205, joista noin puolet on urheilulukiolaisia. Urheilulukion tuo opiskelijoita yli maakuntarajojen. Tällä hetkellä kunnan ulkopuolelta tulee noin 120 opiskelijaa.

Kuortaneen urheiluopiston lisäksi lukio on yhteistyössä Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemia sekä Opinlakeus –virtuaaliyhteistyön kanssa.

Nurmon lukio

Nurmon lukiossa on sekä erikoislukio että yleislukio. Nurmon lukion matemaattis-luonnontieteellisesti painottunut erikoislukio aloitti toimintansa 1995. Lukion erikoistumisaineet ovat matematiikka, fysiikka, kemia, biologia, maantieto ja tietotekniikka. Myös yleislukion opiskelijoilla on mahdollisuus valita erikoislukion kursseja. Erikoislukioon alin vaadittava keskiarvo on 8,5. Oppilaita vuonna 2006 oli 256, nyt 273. Oppilasmäärien laskun syynä ovat olleet keskimääräistä pienemmät ikäluokat. Tällä hetkellä opiskelijamäärä on kasvussa.

Lukio kuuluu Opinlakeus- ja LANSSI –verkostoihin. Opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua myös Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemiaan, jossa Nurmon lukion painopisteenä on pesäpallo. Lisäksi lukio kuuluu mm. CERN -verkostoon (hiukkastutkimuskeskus Cern, Sveitsi), jossa on mukana parikymmentä lukiota Suomesta (myös Ilmajoki ja Kauhajoki) ja SIENCE –verkostoon, joka edistää tiedeopetusta luonnontieteissä. Urheiluakatemia avulla opiskelija voi saada valmennusta omassa lajissaan.

Seinäjoen lukio

Seinäjoen lukion vahvuutena ovat suuret volyymit. Suuri oppilasmäärä takaa myös laajan kurssitarjonnan. Lukiossa on myös hyvät opettajaresurssit, paljon osaamista ja erilaisia vahvuuksia. Seinäjoen lukio tarjoaa myös englanninkielistä opetusta eli Engees -opintoja, jotka mahdollistavat AS tai A-level tutkinnon suorittamisen kyseisessä aineessa. Kursseja on mahdollisuus suorittaa myös ilman tutkintotavoitetta.

Seinäjoen lukioon kuuluu myös entinen Peräseinäjoen lukio. Nykyinen Etelä-Seinäjoen toimipiste yhdistyi Seinäjoen lukioon syksyllä 2006. Lukio on jatko-opintoihin valmentava ja valtakunnalliseen ylioppilastutkintoon johtava oppilaitos. Lukiossa on mahdollisuus valita liikuntapainotteinen kurssitarjonta. Lisäksi Seinäjoen lukiossa on aikuislinja.

Seinäjoen lukio on mukana Opinlakeus-verkostossa. Lukio tekee yhteistyötä myös Jyväskylän ja Tampereen avointen yliopistojen sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun kanssa. Seinäjoen lukiossa on mahdollisuus saada hyväksi luettuja opintoja esimerkiksi autokoulun suorittamisesta tai isoskoulutuksesta. Seinäjoella on oppilaita tällä hetkellä 800, joista noin 20 % tulee muista kunnista. Etelä-Seinäjoen toimipisteessä on 56 opiskelijaa.

5. Lukioiden yhteistyöstä ja tulevaisuudesta

5.1 Haastattelujen taustaa

Etelä-Pohjanmaan lukioiden rehtoreille suunnatun haastattelun tarkoituksena on tässä selvityksessä kartoittaa muun muassa lukioiden tekemää yhteistyötä yhtäältä toisten lukioiden ja toisaalta muiden oppilaitosten kanssa sekä yhteistyöstä tulevia hyötyjä. Haastattelun avulla on selvitetty myös yhteistyötä vaikeuttavia ja edistäviä tekijöitä. Lisäksi tavoitteena on ollut selvittää rehtoreiden tulevaisuuden näkemyksiä lukioidensa haasteista, niihin vastaamisesta ja mielipiteitä PARAS –hankkeen vaikutuksista lukiokoulutuksen tulevaisuuden järjestämismalleihin.

Haastattelut toteutettiin puhelinhaastatteluna kaikille 19 eteläpohjalaiselle lukiorehtorille (Liite 2). Puhelinhaastattelu oli sopivin haastattelumuoto erityisesti selvityksen laatimisen aikataulun kannalta. Lisäksi puhelinhaastattelun käyttöä puolsi se, että sen avulla vastaajat on helppo tavoittaa. Haastatteluaikat sovittiin rehtoreiden kanssa pääosin etukäteen. Haastattelut kestivät pääosin noin 20–30 minuuttia. Vastaukset on käsitelty luottamuksellisesti, eivätkä yksittäisen vastaajan tiedot tule misään vaiheessa näkyviin. Vastaukset antavat yleisen kuvan lukioiden harjoittamasta yhteistyöstä sekä rehtorien näkemyksistä liittyen lukiokoulutuksen tulevaisuuden haasteisiin.

5.2 Haastattelujen kuvaus

Haastattelujen aineisto kuvataan seuraavassa kappaleessa haastattelurungon teemojen mukaisesti (Liite 3).

5.2.1 Lukioiden ja muiden oppilaitosten välinen yhteistyö

Yhteistyömuodot

Haastattelun aluksi rehtoreilta tiedusteltiin, millaista yhteistyötä lukiot tekevät toisten lukioiden ja muiden oppilaitosten kanssa. Nämä tiedot on lisätty lukuun 4 täydentämään lukioiden internet -sivuilta saatuja tietoja. Tästä syystä niitä ei ole syytä käsitellä tässä yhteydessä uudestaan.

Yhteistyön hyöty/haitat omalle lukiolle

Tiedusteltaessa rehtoreilta yhteistyöstä saatavaa hyötyä oman lukion näkökulmasta, päähyödyksi todettiin pääsääntöisesti opiskelijan saama hyöty. Yhteistyön muiden lukioiden ja oppilaitosten kanssa katsotaan tarjoavan opiskelijoille laajemmat opiskelumahdollisuudet ja monipuolisemman kurssitarjonnan sekä mahdollisuuden erikoistua itseään kiinnostavaan aiheeseen. Ammattioppilaitosten kanssa tehtävä yhteistyö mahdollistaa opiskelijoille myös käytännön työelämään suuntautuvia valintoja.

Suuri yksimielisyys vallitsi siitä, että yhteistyön avulla lukiot voivat myös tulevaisuudessa säilyttää kurssitarjontansa monipuolisena. Erityisesti tämä koskee pienimpiä lukioita. Yhteistyö koetaan kuitenkin välttämättömäksi myös suuremmissa lukioissa. Yhteistyön avulla voidaan järjestää kursseja, joita

yhdelläkään lukiolla ei olisi mahdollisuus järjestää yksinään muun muassa kurssista kiinnostuneiden oppilaiden vähyydestä johtuen. Lukioiden välisenä yhteistyönä järjestetään esimerkiksi harvinaisten kielten kurssuja, joihin tulee osallistujia yksi tai muutama yksittäisestä lukiosta. Lisäksi, vaikka lukiolla olisi resursseja kurssien järjestämiseen, päteviä opettajia ei aina ole saatavilla. Yhteistyön lisäarvoksi koettiin myös uuden opiskelu- ja opettamiskulttuurin oppiminen verkostojen avulla.

Yhteistyöstä koettiin harvoin aiheutuvan mitään erityisempää haittaa. Suurin haittatekijä oli yhteistyön lisääntymisestä aiheutuvat suunnitteluhaasteet ja kurssitarjonnan aikataulujen yhteensovittamisen ongelmat. Erityisesti Opinlakeus-verkoston kohdalla haitaksi koettiin verkoston laajuus ja etäisyyksien mukanaan tuomat oppilaiden kuljetusongelmat. Tästä syystä Opinlakeus-verkosto oli tällä hetkellä jossakin määrin suvantovaiheessa ja hakemassa muotoaan. Lisäksi rehtorit näkivät opettajien pedagogisten ja ammatillisten valmiuksien verkko-opetukseen olevan jossain määrin puutteellisia ja vaativan kehittämistä. Pienemmissä verkostoissa (esim. Lanssi, Viviisi) kurssien suorittaminen koettiin kuitenkin pääosin onnistuvan ilman ongelmia. Suurin osa lukioita onkin ollut aktiivisesti mukana hyödyntämässä paikallisia verkostoja verkkokurssien ja videoneuvottelujen avulla.

Kiteytään, yhteistyön hyöty on siinä, että pohditaan erilaisia käytäntöjä ja asioita yhdessä, "ei keksitä pyörää uudelleen".

Yhteistyötä edistävät/haittaavat tekijät

Rehtoreiden pohdinta yhteistyötä edistävien ja haittaavien tekijöiden osalta liittyi lähes yksinomaan verkko- ja etäopintoihin. Yhteistyötä edistäväksi tekijäksi avainasemaan nousi yhteinen tahtotila, sitoutuminen ja joustavuus sekä yhteistyön pitkät perinteet ja vakiintuneet toimintamuodot (yhteiset kokoukset). Yhteistyötä koettiin helpottavan myös samankokoisten lukioiden samantyyppiset ongelmat ja sen seurauksena yhteneväiset tavoitteet.

Yhteistyötä eniten haittaavana tekijänä korostui jo aiemmin esille tullut verkoston laajuus, oppilaiden väliset etäisyydet ja niistä aiheutuvat oppilaiden kuljetusongelmat. Näiden haittojen ratkaisun uskottiin löytyvän nykYTEKNOLOGIASTA ja laitteista, jotka mahdollistavat entistä joustavammat video- ja verkko-opetuksen järjestelyt. Lisäksi yhteisten aikataulujen laatiminen on jossain määrin hankalaa, tätä helpottaa siirtyminen yhteisesti 6-jaksojärjestelmään. Yhteisten aikataulujen järjestämisen osa rehtoreista koki olleen aikaisemmin vaikeampaa kuin nykyisin, ja osa rehtoreista koki sen ongelmalliseksi edelleen.

Yhteistyön toteuttamista haittaavaksi tekijäksi erityisesti verkko-opetuksessa rehtorit mainitsivat myös opettajien asenteet ja ennakkoluulot verkko-opintoja kohtaan sekä opettajien vähäisen sitoutumisen. Näitä tekijöitä voidaan rehtorien näkemyksen mukaan muuttaa muun muassa koulutuksen avulla pedagogisia valmiuksia kehittämällä. Kaksi haastateltavaa totesi myös taloudellisten resurssien niukkuuden haittaavan yhteistyön tekemistä.

"Samankokoisilla lukioilla samantyyppiset ongelmat, se edistää, on yhteiset tavoitteet. Haittana on jossain määrin kilpailu samoista opiskelijoista. Kun mukana on isompi systeemi, sillä on usein taipumuksena sanella yhteistyötä. Yhteistyön on perustuttava siihen, että jokainen hyötyy siitä."

Keskeiset yhteistyötarpeet tulevaisuudessa

Rehtoreita pyydettiin arvioimaan myös niitä keskeisiä teemoja, joissa yhteistyötä tullaan tulevaisuudessa erityisesti tarvitsemaan. Tulosten mukaan pääosa yhteistyöstä keskittyy tulevaisuudessa verkostoitumiseen ja verkko-opintojen järjestämiseen. Erityisesti pienten lukioden ja harvemmin valittujen kurssien kohdalla verkko-opinnot korostuvat, koska ainoastaan verkkokurssien avulla kyetään säilyttämään riittävä kurssitarjonta. Lisäksi verkkotekniikan avulla opetusta on mahdollista hakea tulevaisuudessa myös lähialuetta kauempaa. Yhteistyön mahdollistamiseksi on turvattava verkostojen, kuten Opinlakeuden toiminta tulevaisuudessa ja myös lisättävä opettajanvaihtoja esimerkiksi harvinaisten kielten kohdalla.

Muina tulevaisuuden yhteistyötarpeina nousi esiin muun muassa laajempien opintokokonaisuuksien järjestäminen verkossa, opettajien täydennyskoulutuksen järjestäminen yhteistyössä toisten kanssa ja koulujen yhteisten hankkeiden toteuttaminen. Myös kansainvälistymisen erilaisten muotojen arvioitiin lisäävät yhteistyön tarvetta tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa yhteistyökumppaneiden arvioitiin yhä useammin tulevan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen piiristä. Osalla lukioista tosin on jo toimivia yhteistyösuhteita korkeakoulujen kanssa. Niissä kunnissa, joissa kuntaliitokset ovat ajankohtaisia, yhteistyön haasteeksi koettiin yhteisten pelisääntöjen laatiminen. Osa rehtoreista myös korosti lukiokoulutuksen kumppanuutta perusopetuksen suuntaan. Perustelu tälle on lukion ja peruskoulun yläkoulun yhteiset opettajaresurssit, jolloin lukion säilyminen kunnassa vaikuttaa suoraan pätevien opettajien saamiseen ja sitä kautta myös perusopetuksen laatuun. Lisäksi useilla lukioilla on yhteistä henkilöstöä ja yhteisiä tiloja ja laitteita peruskoulun kanssa.

”Vaikka on tiettyssä verkostossa, se ei estä yhteistyötä muiden kanssa.”

5.2.2 Tulevaisuuden näkymiä

Kilpailu opiskelijoista kiristyy

Kysyttäessä rehtoreilta oman lukion tärkeimmistä haasteista tulevaisuudessa, haastateltavat totesivat lähes poikkeuksetta tärkeimmäksi haasteeksi ikäluokkien pienenemisen ja oppilasmäärän vähenemisen. Erityisesti pienten lukioden kohdalla kehitys on johtamassa pelkoon oman lukion säilymisestä. Oppilasmäärän pienenemisen aiheuttamat haasteet ovat lähes kaikilla samanlaiset, sillä tulee olemaan kasvava merkitys muun muassa lukiokoulutuksen laadun, osaamisen tason ja riittävän monipuolisen kurssitarjonnan säilyttämisen kannalta. Oppilaiden lukumäärän lasku aiheuttaa myös suoria taloudellisia vaikutuksia. Yhtäältä opetuksen yksikkökustannukset nousevat ja samalla oppilaiden määrän mukaan laskettavat valtionosuudet pienenevät. Huoli oman lukion säilymisestä näkyy erityisesti kuntaliitosten kohteena olevissa kunnissa, vaikka yhdenkään lukion olemassaoloa ei liitoshankkeissa ole suoraan asetettu kyseenalaiseksi.

Toinen merkittävä haaste lukiokoulutukselle on kilpailu ammatillisen koulutuksen kanssa. Tällä hetkellä ammattioppilaitosten vetovoima on nuorten keskuudessa kasvussa, mikä on osaltaan vienyt opiskelijoita lukioista. Lukioden vetovoimaisuuden kehittäminen tulee olemaan niiden olemassaolon perusedellytys. Tärkeäksi haastateltavat kokivat myös henkilökunnan ammattitaidon turvaamisen.

Tähän asti osaavaa työvoimaa on ollut saatavilla, mutta tilanne tulee vaikeutumaan suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle. Lukioiden vetovoiman kehittämisen vaihtoehtoina nähtiin kaksi mallia. Yhtäältä kiinnostavuutta voidaan lisätä erikoistumalla ja tarjoamalla kiinnostavia erikoiskursseja. Toinen vaihtoehto on korostaa lukion yleissivistävää perustehtävää ja sen tarjoamaa väylää korkeakouluopintoihin.

Miten haasteisiin vastataan

Kuten aiemmin on todettu, väestöpohjan kaventuminen tulee vaikuttamaan myös oppilasmäärien kehitykseen. Tähän yleiseen demografiseen kehitykseen ei voida juurikaan vaikuttaa. Tällöin ainoaksi vaihtoehdoksi jää toimintojen sopeuttaminen. Rehtorit olivat hyvin yksimielisiä haasteisiin vastaamisen keinoista. Ehdottomasti tärkeimmäksi keinoksi mainittiin tiiviimmän yhteistyön tekeminen ja verkko-opintojen lisääminen tulevaisuudessa. Myös opettajien ammattitaidon ylläpitäminen ja opetuksen korkean laadun turvaaminen koettiin tärkeäksi. Jossakin määrin lukioiden kilpailukyvyyn haasteisiin uskottiin myös voitavan vastata hyvillä fyysisillä puitteilla.

Kaksi haastateltavaa totesi, että lukiokoulutuksen mainostaminen on ollut jossain määrin vierasta, mutta sitä tulisi myös käyttää avuksi haasteisiin vastatessa. Lukiokoulutuksen markkinointia tulisi tehostaa, mutta samalla sen tulee säilyä totuudenmukaisena. Oppilasmäärien vähenemiseen voidaan vastata myös aktiivisella oppilaanohjauksella, joka tulisi aloittaa hyvissä ajoin jo 7. luokalla.

Muita yksittäisiä vastauksia, joilla tulevaisuuden haasteisiin arvioitiin voitavan vastata, olivat mm. kansainvälisyyden huomioiminen, maakuntastrategiaan vastaaminen, uusien toimintatapojen kehittäminen sekä panostaminen vetovoimaisiin oppiaineisiin.

“Aseina käytetään välineistöä, fyysistä ympäristöä (tilat on peruskorjattu) ja ammattitaitoa. Opiskelijamäärät ovat uhkakuva pienillä lukioilla, siihen ei voi koulun sisältä vaikuttaa. Lisäksi yhteistyöverkostojen avulla haetaan tarvittavaa osaamista muualta.”

Lukioon pääsyn rajoista

Lukioon valittujen alimmat keskiarvot vuosien 2002–2007 valinnoissa sekä koulutuksen ylläpitäjän asettamat rajat on esitetty taulukossa 3. Kevään 2007 valinnoissa kahdeksassa lukiossa varsinaista keskiarvorajaa ei ollut käytössä ja alin lukioon pääsyn keskiarvoraja oli tuolloin 5,6. Yhdeksässä lukiossa keskiarvorajana oli tasan 7,0 ja kahdessa 7,5 ja yhdessä 6,5. Käytännössä lukioon pääsi, jos oli onnistunut läpäisemään peruskoulun.

Kysyttäessä rehtoreilta mielipidettä lukioon pääsyn rajojen nostamisesta, he olivat yksimielisesti sitä mieltä, että siihen ei ole tarvetta. Lähes jokaisen lukion kohdalla oman keskiarvorajan koettiin olevan kohdallaan. Lukioon pääsyn rajojen nostamisen koettiin entisestään vähentävän jo pienenevää opiskelijamäärää.

Keskiarvon nostaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteinen asia; erään rehtorin mukaan pääsyrjana ei niinkään keskiarvo ole tärkeä, vaan oppilaalla pitää olla perusvalmiudet opiskeluun. Toisen rehtorin mukaan jonkinlainen raja on kuitenkin syytä pitää ja 6,5–7 on todettu sopivaksi. Yleisesti todettiin

kuitenkin realistisesti, että mikäli lukioon tullessa keskiarvo on kovin alhainen (alle 7), yleinen ennustettavuus on, että opiskelussa tulee olemaan ongelmia. Lukio-opintojen teoreettisuuden ja vaativuuden aiheuttamiin ongelmiin niiden oppilaiden kohdalla, joiden menestyminen peruskoulussa on ollut vaatimatonta, voidaan vastata puuttamalla ongelmiin ajoissa ja antamalla aktiivista ohjausta ja tukea.

Toisaalta peruskoulun yläkoulun keskiarvot eivät välttämättä ole suoraan yhteydessä opiskelumotiivaation kehittymiseen lukiossa. Erityisesti poikien kohdalla motivaatio opiskeluun saattaa löytyä vasta peruskoulun ja pahimman murrosiän jälkeen. Ennakkotuomion antaminen on vaikeaa keskiarvon perusteella, sillä myös oppilaiden lähtötasot voivat olla erilaiset. Erityislukioiden (Nurmo, Kuortane) kohdalla lukioon pääsyn raja on kuitenkin yleislukiota korkeampi, minkä rehtorit totesivat kokemuksen perusteella hyväksi käytännöksi.

Lukion merkitys kaikille avoimena lähipalveluna ja yleissivistävänä oppilaitoksena puolsi osaltaan ajatusta keskiarvorajojen pitämistä nykyisellään. On tärkeätä, että nuorille tarjotaan mahdollisuus hakeutua lähellä olevaan lukioon, jossa opiskelu tapahtuu kotoa käsin. Eräs rehtori oli sitä mieltä, että hakeutuminen lukioon on jokaisen henkilökohtainen valinta ja jokaiselle on annettava mahdollisuus kokeilla rajojaan. Matalalla lukiokoulutuksen kynnyksellä on myös sosiaalisia ulottuvuuksia. Yhtäältä koulutustason nostamisella ja yleissivistyksen lisäämisellä on myönteisiä vaikutuksia. Toisaalta lukiot tarjoavat nuorille mielekkään vaihtoehdon peruskoulun jälkeiseen aikaan, jossa nuori voi miettiä ja suunnitella tulevaisuuttansa. Uudenlaista kilpailutilannetta kuvasi myös ajatus siitä, että joillekin nuorille lukio voi olla ainoa vaihtoehto, jos hän ei kykene saamaan paikkaa ammattikoulusta.

”Tulosta tehdään kun tullaan 7 keskiarvolla lukioon ja kirjoitetaan hyvät paperit.”

Lukion optimikoko ja kannattavuus

Tiedusteltaessa rehtoreilta lukion optimikokoa toiminnan kannattavuuden perustaksi, vastauksissa esiintyi hajontaa. Toisten mielestä lukion toiminnan kannattavuuden kannalta optimikoko on 200–300 oppilaan välillä. Tällöin ainetarjonta on riittävää ja silti kyetään vielä huomioimaan oppilaiden yksilölliset tarpeet. Näin vastanneilla oli pääsääntöisesti oman lukion oppilasmäärä juuri tämän optimin sisällä. Neljän rehtorin mielestä lukion toiminta on kannattavaa vielä 150–200 oppilaalla. Myös tätä pienemmät lukiot olivat muutaman mielestä kannattavia, jopa alle sadalla oppilaalla voidaan saada aikaan toimiva oppilaitos.

Vastaajissa oli myös niitä, joiden mielestä yleistä optimikokoa on vaikea määritellä. Se riippuu paljolti lukion tilanteesta. Yleisesti kuitenkin todettiin, että toimintamahdollisuudet vaikeutuvat oppilasmäärän laskiessa alle sadan, silloin kustannukset karkaavat käsistä ja valinnat vaikeutuvat. Toisaalta oppilasmäärien nopea ja huomattava lisääntyminen laskisi kannattavuutta investointien, käyttökustannusten ja oppilashuollon kustannusten kasvun myötä.

Kannattavuutta voi myös mitata erilaisin mittarein. Erään haastateltavan mielestä lukion toiminta on aina kannattavaa, eikä hän lähtenyt ”kikkailemaan” kustannuksilla. Hänen mielestään lukion tehtävänä on tarjota yleissivistystä ja se kannattaa aina. Kannattavuutta voi myös mitata esimerkiksi ylioppilaskirjoitusten tulosten mukaan, jatko-opiskeluun pääsyn mukaan tai keskeyttämisprosentin mukaan.

5.2.3 PARAS –hankkeen vaikutukset lukiokoulutuksen järjestämiseen

PARAS -hankkeen vaikutukset lukiopalveluiden järjestämiseen kunnissa

Kysyttäessä rehtoreilta näkemyksiä PARAS -hankkeen vaikutuksista lukiopalveluiden järjestämiseen kunnissa, vastauksissa ei ollut selkeästi yhteistä linjaa. Useimmat rehtorit arvioivat vaikutusten näkyvän parhaiten siinä, että PARAS -hanke ohjaa yhteistyötä ja sitä tullaan lisäämään entisestään ja yhteistyö tulee saamaan uusia muotoja. Pitkällä tähtäimellä hanke saattaa erään rehtorin mielestä myös selkiinnyttää lukiokoulutuksen tarvetta ja merkitystä omalle paikkakunnalle ja alueelle. Yksi haastateltava totesi myös, että hankkeen myötä asioita tarkastellaan enemmän taloudellisilla mittareilla.

Eräs rehtori totesi, että PARAS-hanke on kirosana, jonka seurauksena tulee entistä enemmän tiedostaa oppilasmäärien vähentyminen ja koulujen pienentyminen. Yhden haastateltavan mielestä PARAS-hankkeessa on kuitenkin enemmän keskitytty sosiaali- ja terveystieteiden ja lukiokoulutus on jäänyt vähäisemmälle huomiolle. Mutta hanke on hänen mielestään kuitenkin saattanut sosiaalitoimen kautta jossakin määrin tehostaa muun muassa kouluterveydenhoitoa.

Kuntaliitosta järjestävissä kunnissa eräs rehtori totesi, että lukiopuolen koulutus on jäänyt kuntaliitoselvitysten varjoon, mutta uskoi sen tulevan ajankohtaiseksi seuraavassa vaiheessa. Toinen vastaaja puolestaan uskoi kuntaliitoksen vaikuttavan yhteistyöhön erityisesti toisen asteen osalta. Se miten kuntaliitokset vaikuttavat paikalliseen lukiokoulutuksen rakenteeseen, oli vielä epäselvää.

Kaksi haastateltavista ei osannut vielä lainkaan arvioida PARAS –hankkeen vaikutuksia, ja yksi totesi, ettei tiedä ollenkaan mitä PARAS-hanke tarkoittaa eikä näe näin sillä olevan merkitystä lukiokoulutuksen järjestämiseen. Toisaalta, erään rehtorin mielestä sillä ei tule olemaan mitään vaikutusta, sillä lukiopalveluiden järjestäminen on riippuvainen suurimmaksi osaksi valtionosuusjärjestelmästä.

*”Yhteistyö ei ole tullut PARAS-hankkeen myötä, sitä tehtiin jo ennen.
Myönteinen vaikutus.”*

Etelä-Pohjanmaan lukioiden itsenäinen asema tulevaisuudessa

Etelä-Pohjanmaan lukioiden rehtoreita pyydettiin arvioimaan missä määrin lukiot säilyttävät itsenäisen asemansa tulevaisuudessa. Eräs vastaaja totesi, että muutoksen vauhti tuntuu aika huimalta ja varsinkin suurempien lukioiden lähellä olevat pienet lukiot ovat vaarassa joutua yhdistetyksi isompaan yksikköön. Pienten lukioiden itsenäinen asema koettiin yleisesti haavoittuvaksi ja erään haastateltavan mielestä pienet alle 100 oppilaan lukiot tulevatkin vähitellen poistumaan. Vähimmillään hallintomallin uskottiin tulevaisuudessa muuttuvan siten, että lukio voi säilyä paikkakunnalla mutta hallinto on muualla.

Haastatteluissa nousi myös esiin, että lukion säilyminen riippuu oppilasmäärän lisäksi hyvin pitkälle ylläpitäjien tahtotilasta ja sitä kautta myös niiden taloudellisista resursseista. Eräs vastaaja piti lukion säilyttämistä paikkakunnalla kuitenkin järkevänä niin kauan kuin se on suinkin mahdollista, sillä se on myös perusopetuksen tukipilari ja vaikuttaa pätevien opettajien saamiseen paikkakunnalle. Lukio koetaan myös vahvasti peruspalveluksi, jonka on syytä säilyä riittävän lähellä opiskelijaa lähipalveluna.

Lukion säilyminen on myös kunnalle hyvin suuri imagokysymys.

Kahdella haastateltavalla oli kuitenkin positiivisempi näkemys asiasta, sillä he uskoivat, että Etelä-Pohjanmaan lukiot tulevat säilyttämään itsenäisen asemansa myös tulevaisuudessa. Eräs haastateltava ei ollut yhtä positiivinen, mutta totesi kuitenkin seuraavasti:

”Toivoisin kovasti, että tarvitaan nämä lukiot mitä on. Tuntuisi pahalta, jos niitä vähennetään. Se kaventaa mahdollisuuksia...”

Lukiokoulutuksen järjestämistä palveleva aluejako

Tiedusteltaessa rehtoreilta millainen aluejako tulevaisuudessa parhaiten palvelisi lukikoulutuksen järjestämistä, kannattivat he lähes yksimielisesti nykyistä lukioverkkoa. Sitä pidettiin hyvänä ja toimivana. He totesivat kuitenkin, että lukioverkon tulee olla tulevaisuudessakin alueellisesti kattava myös siinä tapauksessa, että lukioverkko harvenisi. Erään haastateltavan mielestä tiivistämisen varaa kuitenkin on, mutta sitä voidaan tehdä myös muulla tavalla kuin lakkauttamalla lukioita, esimerkiksi yhteistyötä tehostamalla.

Rehtorien mukaan lähilukion merkitys korostuu erityisesti kun otetaan huomioon lukiolaisten ikä. Lähilukiot mahdollistavat lukioikäisille mahdollisuudet kouluttautua omalla tai lähialueella. Harvenevan lukioverkon koetaan väistämättä johtavan nuorten liian varhaiseen itsenäistymiseen eikä heillä siihen koeta vielä olevan riittäviä valmiuksia. Eräs rehtori kiteytti tämän seuraavasti:

”Lähilukio on järkevä alue, lukion tulisi säilyä hyvien ja järkevien päivittäisten kulkuyhteyksien päässä.”

Tulevien kuntaliitosten rehtorit arvioivat lisäävän lukioiden keskinäistä yhteistyötä. Ensimmäisessä vaiheessa tullaan laatimaan saman kunnan lukioille yhtenäisiä käytäntöjä, mutta lukioiden toimipisteet tulevat säilymään entisellään. Jossakin vaiheessa saatetaan kuitenkin tehdä myös radikaalimpia ratkaisuja. Eräs haastateltava oli sitä mieltä, että ennen pitkää kaikki tulee olemaan yhtä Seinäjokea. Hän koki maakunnan rajat keinotekoisiksi varsinkin rajakunnille. Hänen mielestään alueellisuudessa ei ole mitään lisäarvoa. Lisäksi hän koki, että lukioiden erot ovat vain kosmetiikkaa, sillä jokaisen tulee kuitenkin tarjota opetussuunnitelman sanelemat samat pakolliset kurssit kuin toistenkin.

”Riippuu lukioiden koosta ja yhteistyöverkostoista miten lukioverkko kehittyy tai muuttuu. Rehellisesti sanoen, se on tosi kallista järjestää pienelle joukolle opetusta, sillä rahalla voisi kuljettaa opiskelijoita pitkin Eurooppaa. Mutta usein se on myös tunteellinen asia, ei aina voi mitata rahassa.”

5.2.4 Oma lukio

Oman lukion vahvuudet

Rehtoreille tehdyissä haastatteluissa tiedusteltiin myös lukioiden vahvuuksia ja mahdollisia erikoistumisaloja. Nämä tiedot on yhdistetty lukioiden kurssitarjonnasta ja yhteistyöstä kertovaan lukuun (luku 4.2.).

Kokemukset etälukiotoiminnasta/ verkko-opinnoista

Tiedusteltaessa rehtoreilta kokemuksia etälukiotoiminnasta ja verkko-opinnoista, vastausten mukaan etälukiotoiminta video-opetuksen avulla on huomattavasti käytetympää lukioissa kuin puhtaat verkko-opinnot. Osa haastatelluista kertoi, että alkuun oli ollut teknisiä ongelmia muun muassa yhteisissä, mutta tekniikan kehittymisen myötä viime vuodet ovat sujuneet hyvin. Kokemukset olivat pääasiassa myönteisiä. Tulevaisuudessa etä- ja verkko-opintojen käytön nähtiin edelleen merkittävästi lisääntyvän.

Kaikissa lukioissa ei kokemuksia vielä ollut kovin paljon, erityisesti verkko-opintojen kanssa on lähdetty varovasti matkaan. Etä- ja verkko-opinnot vaativat oppimis- ja toimintakulttuurin muutosta, eikä se tapahdu kovin nopeasti. Etä- ja verkko-opinnot koetaan hyväksi lisäarvoksi, sillä niiden avulla on mahdollisuus laajentaa omaa kurssitarjontaa. Pääasiassa etä- ja verkko-opetuksen avulla tarjotaan opiskelijoille harvinaisia kieliä (espanja, venäjä, italia) ja joitakin erikoiskursseja (filosofia, tähtitiede). Vastaajien mielestä etä- ja verkko-opetus ei saa kuitenkaan olla pääopetusmenetelmä. Eräs rehtori totesi, että opiskelijalle mielekkäämpiä ovat yhdistetyt kurssit, joissa käytetään sekä videoneuvottelua että verkkomateriaalia. Verkko-opiskelu ei myöskään sovellu kaikille opiskelijoille yhtä hyvin, sillä se vaatii opiskelijalta erityistä motivaatiota ja itsekuria. Myönteistä opiskelussa on se, että opiskelija voi suorittaa verkkokursseja itselleen sopivana aikana.

Lukion koon merkitys kurssitarjontaan

Rehtorit olivat hyvin yksimielisiä siitä, että lukion koolla on vaikutusta kurssitarjontaan. Mitä suurempi lukio, sitä enemmän on kysyntää ja sitä monipuolisempi kurssitarjonta on mahdollista. Pienet lukiot eivät kykene pakollisen perustarjonnan lisäksi tarjoamaan kovin paljon koulukohtaisia kursseja yhtäältä vähäisen kysynnän ja toisaalta rajallisten taloudellisten resurssien vuoksi. Yhteistyön ja verkko-opintojen avulla kuitenkin myös pienen lukion todettiin voivan kasvattaa omaa tarjontaansa laajaksikin.

“Pienessä lukiossa samoja kursseja ei voi järjestää monta kertaa, mutta kyllä pienikin lukio voi tarjota kursseja.”

Kilpailu Etelä-Pohjanmaan lukioiden välillä

Haastattelun lopuksi rehtoreilta tiedusteltiin, onko heidän mielestään Etelä-Pohjanmaan lukioiden välillä kilpailua. Viiden rehtorin mielestä kilpailua ei lukioiden välillä esiinny. Eräs haastateltava totesi, että 1990 -luvun alussa kilpailua oli enemmän, mutta nyt se on muuttunut enemmän yhteistyöksi. Muiden rehtoreiden mielestä kilpailua kyllä on, mutta se on tervettä ja hoidetaan sivistyneesti toista kunnioittaen. Lähinnä kilpailu käydään oppilaista, erityisesti silloin kun lukiot sijaitsevat lähellä toisiaan.

Sivistyneesti hoidettavaan kilpailuun rehtorit ilmoittivat lukioiden vastaavan lähinnä tarjoamalla laadukasta ja monipuolista koulutusta, eikä käyttämällä mitään “kepulikonsteja”. Eräs rehtori totesi,

että tärkeää on myös se, että pieni yksikkö voi tarjota myös muuta inhimillistä hyvää, mikä ei missään tapauksessa ole vähämerkityksinen asia.

Lukioiden välisen kilpailun sijaan kilpailuasetelma korostuu lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen välillä. Lukioiden koetaan toimivan enemmänkin toistensa "sparraajina". Kilpailutilanne on haastava, koska ammatillisten oppilaitosten markkinointiresurssien todetaan olevan huomattavasti lukioita suurempi. Jonkin verran vastauksissa tuotiin esiin myös Seinäjoen vetovoimaa maakuntakeskuksena muun muassa laajan kurssitarjonnan johdosta. Lisäksi erikoislukiot houkuttelevat vuosittain yksittäisiä oppilaita melkein jokaisesta lukiosta. Tällä ei kuitenkaan ole suurempaa vaikutusta koulutuksen kokonaisuuteen.

"Tervettä kilpailua, jokainen tuo esiin omaa osaamistaan. Oma lukio pitää yllä korkeaa tasoa, joka on saavutettu; itseään arvostaen, toista kunnioitten."

6. Johtopäätökset

Tämän selvityksen tarkoituksena on ollut selvittää Etelä-Pohjanmaan lukioiden nykytilaa ja tulevaisuuden haasteita. Selvityksessä ei esitetä vaihtoehtoisia lukiokoulutuksen järjestämisen malleja, vaan tarkastellaan tilastojen ja rehtorien haastattelujen avulla lukiokoulutuksen haasteita tulevaisuudessa. Selvitys antaa kootun tilannekatsauksen lukiokoulutuksesta käytävän keskustelun ja päätöksenteon pohjaksi.

Etelä-Pohjanmaalla on tällä hetkellä 26 kunnassa yhteensä 19 lukiota. Nykyistä lukioverkkoa voidaan pitää kattavana ja lukioiden saavutettavuutta hyvänä. Tulevat kuntaliitokset Etelä-Pohjanmaalla eivät ainakaan ensivaiheessa tule muuttamaan lukioiden määrää. Tämän hetkisten tietojen mukaan poliittisia ratkaisuja ei ole tehty esimerkiksi lukioiden lakkauttamisesta. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että lukioissa on tiedostettu mahdollisuus joutua tulevaisuudessa radikaalienkin toimenpiteiden kohteeksi. Lukiot ovatkin tulosten valossa selvästi huolissaan tulevaisuudestaan. Pelot ja epävarmuus tulevasta saattavat johtaa yhtäältä lamaantumiseen tai toisaalta epäterveeseen kilpailuun ja oppilaiden kalasteluun.

Maakunnan laajan lukioverkon etuna on, että lukiokoulutus pystytään tarjoamaan oppilaille lähipalveluna mahdollistaen näin nuorelle opiskelu kotoa käsin. Lisäksi nykyisen kokoisten lukioiden etuna on se, että niissä mahdollistuu hyvä oppilastuntemus ja sen johdosta myös varhainen ongelmiin puuttuminen ohjauksen ja tuen muodossa. Nykyisen lukioverkon säilyttämistä puoltaa erityisesti nuorten etu.

Lukioiden oppilasmäärät ovat 2000-luvulla laskeneet koko maassa pääosin siksi, että lukiokoulutuksen suosio suhteessa ammatilliseen koulutukseen on heikentynyt. Samalla myös lukioikäisten ikäluokat ovat pienentyneet. Nuorten määrä on pienentynyt Etelä-Pohjanmaalla muuta maata nopeammin ja tulee vuosien 2010 ja 2015 välillä vähentymään entisestään. Kehitys tulee vaikuttamaan mitä ilmeisimmin myös lukion aloittavien määrään. Lukiokoulutusta järjestäville kunnille tämä tulee tarkoittamaan sitä, että tulevaisuuteen tähtäviä ratkaisuja on uskallettava tehdä lähimmän viiden vuoden aikana. Tällöin on myös ennakoitava tulevaisuutta pitemmälle eteenpäin.

Tällä hetkellä pienentyneen oppilasmäärän seurauksena lukiokoulutukseen pääsee maakunnassa lähes kaikki sinne haluavat. Koska aloituspaikkojen määrät ovat pysyneet ennallaan, myös vapaita paikkoja jää eikä lukioon pääsyle muodostu keskiarvorajaa. Toisaalta tulokset tukevat ajatusta siitä, että keskiarvorajan putoamista tai poistumista kokonaan ei erityisesti tulisi välttää. Lukioon pääsyn keskiarvoraja ei selvityksen mukaan ole keskeinen tekijä, jolla lukioon pääsyä tulisi tarkastella. Peruskoulussa erityisesti poikien motivaatio opiskeluun on usein alhainen, mutta tilanne usein muuttuu siirryttäessä lukioon. Peruskoulun keskiarvo ei siten välttämättä korreloi suoraan opiskelijan lukiomenestyksen kanssa. Tätä asiaa ei kuitenkaan voitu tämän selvityksen puitteissa todentaa tilastollisesti. Keskiarvojen seuraamisen sijaan opiskelijan menestyminen turvataan parhaiten hyvin toteutetulla opinto-ohjauksella ja aikaisella puuttumisella ongelmiin. Tämä toteutuu parhaiten oppilasmääriltään kohtuullisen kokoisissa lukioyksiköissä, joissa ilmapiiri on kodinomainen ja oppilaiden tuntemus säilyy hyvänä.

Lukiokoulutuksen oppilaskohtaiset käyttökustannukset ovat nousseet samanaikaisesti kun oppilaat ovat vähentyneet. Etelä-Pohjanmaalla käyttökustannukset olivat nousseet vuosien 2002–2006 välillä keskimäärin 24 %. Suurimmat käyttökustannukset löytyvät pienistä alle sadan oppilaan lukioista ja

pienimmät kustannukset 200–300 oppilaan lukioista. Lukion optimikooksi kannattavuutta tarkasteltaessa näyttäisi muodostuvan sekä tilastoaineiston että haastattelujen perusteella 200–300 oppilasta. Kustannuksia tarkasteltaessa on kuitenkin hyvä huomioida taloudellisten arvojen lisäksi myös lukio-koulutuksen sosiaaliset ulottuvuudet ja nuorten hyvinvointi.

Yhteistyö toisten lukioiden ja muiden oppilaitosten kanssa on arkipäivää lukioille. Etelä-Pohjanmaan lukioiden vahvuutena ovat pitkät kokemukset vapaaehtoisesta yhteistyöstä verkostoissa. Yhteistyö on jäsentynyt erityisesti seudulliselta pohjalta. Yhteistyön aktiivisuus on kuitenkin selvästi vaihdellut eri aikoina. Myös yhteisen kurssitarjonnan hyödyntäminen vaihtelee, riippuen muun muassa opettajien asenteista sekä tiedollisista ja taidollisista valmiuksista. Verkostomaisen toimintamallin kehittymisestä huolimatta lukiot ovat säilyttäneet oman profiilinsa ja itsenäisen talouden ja hallinnon. Selvityksen tulosten mukaan yhteistyö ja verkostot muodostuvat tulevaisuudessa entistä tärkeämmiksi tekijöiksi pyrittäessä turvaamaan laadukas lukiokoulutus. Tulevaisuudessa esimerkiksi opettajien eläkkeelle jäämisen myötä voi pätevien opettajien saatavuus vaikeutua, jolloin tarve yhteisten opettajien käyttämiseen entisestään lisääntyy.

Yhteistyön päähyödyn saa opiskelija, jolle tarjoutuu oppilaitosten yhteistyön kautta entistä laajemmat valinnanmahdollisuudet. Erilaisten verkostojen avulla pienillä lukioilla on mahdollisuus pitää kurssitarjontansa laajana ja monipuolisena. Nykyisen lukioverkon säilyttäminen edellyttää kuitenkin entistä tiiviimpää yhteistyötä ja etä- ja verkko-opintojen kehittämistä ja lisäämistä. Etä- ja verkko-opintojen lisääminen edellyttää kuitenkin opettajien pedagogisten valmiuksien kehittämistä, sillä verkko-opetus eroaa perinteisestä opetuksesta selvästi. Myös opiskelijoilta vaaditaan uudenlaisia oppimisvalmiuksia sekä runsaasti motivaatiota ja itsekuria.

Yhteistyötä maakunnallisessa lukioverkossa hankaloittaa oppilaitosten väliset etäisyydet, mikä on vaikeuttanut erityisesti oppilaiden siirtymistä yksiköiden välillä. Sen vuoksi toimiminen pienemmissä seudullisissa verkostoissa on koettu maakunnallista verkostoa helpommaksi. Yhteistyötä on vaikeuttanut myös lukujärjestystekniikka. Tältä osin tilanne helpottuu, kun alueen lukiot siirtyvät yhteisesti 6-jaksojärjestelmään. Yhteistyön sujuminen edellyttää erityisesti yhteistä tahtotilaa. Tämä tarkoittaa sitä, että yhteistyön tulee onnistuakseen perustua vapaaehtoisuuteen ja haluun toimia yhdessä.

Tulevaisuudessa yhteistyön syventäminen on lukioiden säilymisen kannalta avainasemassa. Voidaan olettaa, että yhteistyölle tullaan myös hakemaan uusia muotoja ja tapoja. Yhteistyön mahdollisuuksille tulee olla avoin. Verkkotekniikkaa hyödyntämällä yhteistyökumppaneita voidaan hakea myös maakuntarajojen ulkopuolelta. Kunta- ja palvelurakennemuutos tulee osaltaan lisäämään yhteistyötä lukiopalveluiden järjestämisessä. Väistämättä myös kuntaliitokset tulevat jollakin tavoin muuttamaan lukiokoulutuksen järjestämistä, joko toimintojen ja hallinnon yhtenäistämällä tai myöhemmin jopa lukioita yhdistämällä. Keskeinen haaste lukiokoulutuksen järjestämisessä tulevaisuudessa on, että lukiokoulutus kattaa myös jatkossa tasaisesti koko maakunnan ja turvaa koulutuksen saatavuuden maakunnan kaikissa osissa. Lukio mielletään peruspalveluksi, jonka tulee olla lähellä käyttäjää. Lukio-koulutuksen säilyminen paikkakunnalla on myös kunnan imagotekijä sekä kuntalaisissa voimakkaasti tunteita herättävä asia.

Selvityksen mukaan voidaan todeta, että Etelä-Pohjanmaalla olevat lukiot ovat vahvoja ja itsenäisiä. Lukioilla on monipuolinen kurssitarjonta, toisissa lukioissa on haettu omat mielekkäät osaamisen painopisteet (matematiikka, luonnontieteet, ilmaisutaito), toisissa on keskitytty olemaan vahvoja yleislukioita. Eteläpohjalaisen leiman lukioverkkoon tuo vahva liikuntapainotteisuus sekä panostus

yrittäjyysopintoihin. Myös kansainvälistymisen haaste on ymmärretty ja siihen pyritään aktiivisesti vastaamaan. Huolimatta siitä, että yksittäinen lukio ei aina pysty tarjoamaan kaikkia kursseja, lukioiden laajat osaamisalat ja erilaiset painopisteet ovat maakunnan lukio-opiskelijoiden ulottuvilla verkko- ja etäopetuksen kautta. Tärkeintä on, että niitä opitaan käyttämään riittävästi.

Millainen on sitten tulevaisuuden yhteistyöverkko? Yhteistyöllä on mahdollisuudet nykYTEknologian avulla laajentua. Se vaatii kuitenkin ajanmukaiset ja tehokkaat välineet, uudenlaista osaamista opettajilta ja valmiuksia oppilailta. Tulevaisuudessa tulee kehittää myös uusia yhteistyöinnovaatioita ja pyrkiä saamaan yhteistyöstä enemmän hyötyä. Verkko-opintojen lisäksi yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi kansainvälisyyteen liittyvissä asioissa. Esimerkiksi kielten opetusta voidaan tilata suoraan ulkomaisista opetusta tarjoavista organisaatioista. Maakunnan lukiokoulutuksen tulevaisuus turvataan yhteistyöllä, yhteisellä koulutustarjonnalla verkkoa hyödyntäen ja alueellisella pitkän ajan ennakoinnilla.

Etelä-Pohjanmaan lukioiden välinen kilpailu on tällä hetkellä terveellä pohjalla, mutta uhkana on pienentyvistä ikäluokista käytävän kilpailun kiristyminen tulevaisuudessa. Vaarana on lukioverkon jakautuminen haluttuihin ja ei-haluttuihin kouluihin. Tulevaisuudessa oppilasrekrytointiin tullaan mitä ilmeisimmin kiinnittämään yhä enemmän huomiota. Seinäjoen lukio koetaan jossakin määrin uhkana, sillä sen laaja kurssitarjonta voi toimia houkuttimena maakunnan lukiokäisille. Toisaalta Seinäjoen lukion oppilasmäärää ei liene järkevää pyrkiä lisäämään nykyisestä. Tuleva Seinäjoen, Nurmon ja Ylistaron lukioista muodostuva kokonaisuus antaa myös mahdollisuuden kehittää lukioiden välistä työnjakoa siten, että kaupunki voi järkevästi hyödyntää pienempien lukioiden edullisiin yksikkökustannuksiin ja parempaan oppilastuntemukseen liittyviä etuja.

On selvää, että osa Etelä-Pohjanmaan lukioista on jo tällä hetkellä niin pieniä, että oppilasmäärien jatkuva lasku haastaa vakavasti niiden olemassaolon. Huoli lukiopalvelun säilymisestä lähipalveluna on todellisuutta jo nyt. Lukioverkon harventuminen lähivuosina on erittäin todennäköistä. Oppilasmäärän laskun ohella tähän vaikuttavat kuntaliitokset. Uusissa suurkunnissa kustannustehokkuuden parantamisen vaatimus koskee kaikkia kunnan toimintoja. Lukiokoulutusta pidetään kuitenkin ensisijaisesti kuntien omana peruspalveluna ja lähipalveluna, ja sellaisena se halutaan ainakin rehtorien keskuudessa myös säilyttää. Lukioverkon keskittyminen nykyistä harvempiin yksiköihin esimerkiksi alueellisesti (seutukunnittain) vaikeuttaa kulkemista ja pidentää koulumatkoja. Selvityksen mukaan on tärkeää myös muistaa lukiokoulutuksen yleissivistävä merkitys koulutusjärjestelmässä ja sen vaikutus kunnassa annettavaan perusopetukseen.

Nyt tehty selvitys kuvaa eteläpohjalaisten lukioiden tilannetta ja tulevaisuuden haasteita. Tavoitteena on ollut tuoda esiin tilastojen sekä rehtoreiden haastattelujen avulla miten lukioiden oppilasmäärät ja kustannukset tulevat kehittymään ja miten lukioissa on valmistauduttu tulevaisuuden haasteisiin. Huolimatta siitä että tämän selvityksen aineiston mukaan lukioverkko halutaan säilyttää entisellään voi Etelä-Pohjanmaan lukiokoulutuksen rakenne tulevaisuudessa olla hyvin erilainen.

Ratkaisut lukioiden säilymisestä ovat kunnallisten päättäjien käsissä. Kuntien tekemät yksittäiset ja irralliset ratkaisut voivat kuitenkin johtaa alueellisesti epätarkoituksenmukaiseen tai epätaloudelliseen lukioverkkoon. Tärkeintä olisi luoda nopeasti yhteinen näkemys ja selkeä poliittinen tahtotila Etelä-Pohjanmaan lukioverkon tulevaisuudesta, jossa yksittäisten kuntien toimenpiteet nivoutuisivat saumattomasti toisiinsa. Vaihtoehtoina voivat olla joko nykyisen lukioverkon säilyttäminen erilaisten yhteistyö- ja verkostorakenteiden avulla tai lukioiden määrän hallittu sopeuttaminen suhteessa vä-

henevään opiskelijamäärään. Tässä ensisijaisena kriteerinä ei voi pitää lukioiden kokoa vaan niiden sijaintia suhteessa oppilaisiin ja suhteessa toisiinsa siten, että nuori voi jatkossakin suorittaa lukio-opinnot kotoaan käsin. Kovin harvaksi käyvä lukioverkko voi heikentää palvelun saatavuutta jo siinä määrin, että kansalaisten tasavertaisen kohtelun periaate vaarantuu. Tästä huolimatta pienimpien lukioiden korkeisiin yksikkökustannuksiin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Kunnan imagon sijaan tulee etusijalle asettaa nuoren mahdollisuus saada korkeatasoista opetusta lähellä kotoaan.

Lähteet

Etelä-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2030. Kansallisesti ja kansainvälisesti vetovoimainen luova yrittäjyysmaakunta. Saatavissa 16.1.2008: <http://www.epliitto.fi/upload/files/masu2030.pdf>.

Kirjavainen, Tanja (2005). Lukioiden taloudellisuus vuosina 1980–2003. Opetushallituksen moniste 23/2005. Edita Prima Oy, Helsinki.

Koramo, Marika (2007). Verkko-opetusyhteistyötä rakentamassa. Alueelliset toisen asteen etäopetusverkostot -kehittämishankkeen arviointi. Opetushallitus. Saatavilla: http://www.edu.fi/julkaisut/Koramo_Verkko-opetusyhteistyota_rakentamassa.pdf.

Länsi-Suomen lääninhallitus. Seutukunnittaiset pääsymahdollisuudet ja opintolinjojen täyttöasteet. Saatavilla: <http://www.laanhallitus.fi/lh/lansi/siv/home.nsf/pages/D160D68261A05605C2256C5A00236DA0?opendocument>

Länsi-Suomen lääninhallitus. Etelä-Pohjanmaan lukioiden keskiarvotiedot 2002–2007. Lääninhallitukselta 17.1.2008 saatu kirjallinen tiedonanto.

Opetushallitus (2003) . Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003'

Opetushallitus (2005). Verkko-opetuksen kehittäminen ja vakiinnuttaminen lukiokoulutuksessa, ammatillisessa peruskoulutuksessa ja aikuiskoulutuksessa sekä vapaassa sivistystyössä. Työryhmän raportti 21.4.2005. Saatavilla 7.3.2008: <http://www.edu.fi/julkaisut/verkkooetus.pdf>.

Opetushallitus (2006). Koulutuksen määrälliset indikaattorit 2006. Toimittaneet Timo Kumpulainen ja Seija Saari. Saatavilla 25.1.2008: http://www.opi.fi/info/tilastot/Indikaattorit_2006.pdf .

Opetushallitus (2006 b). Opetustoimen kustannussovellus 2006/Lukiokoulutus. Saatavilla 14.1.2008: <http://vos.uta.fi/rap/kust/v06/k06g6os.html>.

Opetushallitus (2007). Koulutusopas 1 – Yleisopas 2008. Ammatillinen ja lukiokoulutus sekä vapaa sivistystyö. Saatavilla 26.3.2008: <http://www.opi.fi/koulutusoppaat/koulutusopas.pdf>.

Opetushallitus. Opetushallituksen arvioita syksyn 2007 koulutuksen aloittavien sekä opiskelijoiden ja oppilaitosten määrästä. <http://www.opi.fi/page.asp?path=1,438,5089,65163>.

Opetusministeriö (2003). Koulutus- ja tutkimus 2003–2008. Kehittämissuunnitelma. Saatavissa 5.2.2008: http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_190_opm06.pdf?lang=f.

Pääministeri Matti Vanhasen II hallituksen ohjelma (2007). Saatavilla 6.3.2008: <http://www.valtio-neuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/hallitusohjelma-painoversio-040507.pdf>.

Rubin, Anita & Lintunen, Hannu (2004). Muutoksen tuulissa. Pienten lukioiden tulevaisuuskuvat. Saatavilla 1.2.2008: http://www.tse.fi/Fl/yksikot/erillislaitokset/tutu/Documents/publications/tutu_2004-3.pdf.

Suomen kuntaliitto (2006). Lukiokoulutuksen saatavuuden ja kattavuuden turvaaminen. Saatavilla 1.2.2008: http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;60;108920;108921;108922;108485.

Suomen kuntaliitto (2007). Pienten lukioiden valtionosuuskorotus säilyy. Saatavilla 7.2. 2008: http://kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;351;9308;128865.

Suomen kuntaliitto (2008). Valtionosuusjärjestelmä pääpiirteittäin. Saatavilla 20.2.2008: http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;347;93748;385;80523.

Tilastokeskus. Kuntien tunnusluvut 2000–2001. Aluetietokanta ALTIKA. Saatavilla 25.1.2008. <http://tilastokeskus.fi/tup/altika/index.html>.

Tilastokeskus. Kuntien tunnusluvut 2002–2005. Aluetietokanta ALTIKA. Saatavilla 25.1.2008: <http://tilastokeskus.fi/tup/altika/index.html>.

Tilastokeskus. Kuntien tunnusluvut 2006. Aluetietokanta ALTIKA. Saatavilla 25.1.2008: <http://tilastokeskus.fi/tup/altika/index.html>.

Etelä-Pohjanmaan liitto/Tilastokeskus. Väestöennuste tilastopalvelu/Etelä-Pohjanmaan liiton ennakointiportaali. Saatavilla 25.1.2008: <http://etelapohjanmaa.fi/ennakointi/>.

Liite 1. Lukiokoulutuksen asukaskohtaiset nettokustannukset

Taulukko 6. Lukiokoulutuksen asukaskohtaiset nettokustannukset (euroissa) ja niiden muutokset 2000–2006 (Tilastokeskus – Kuntien tunnusluvut 2000–2001, 2002–2005, 2006).

Kustannukset/ kunta/asukas	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	muutos, 2000-2006, %
Alahärmä	150	153	158	170	176	187	185	23 %
Alajärvi	117	131	140	138	137	141	142	21 %
Alavus	88	93	99	103	106	112	117	33 %
Evijärvi	199	203	219	229	246	254	268	35 %
Ilmajoki	79	82	86	87	95	100	99	25 %
Jalasjärvi	89	93	92	95	97	104	107	20 %
Jurva	100	99	109	117	124	123	125	25 %
Kauhajoki	93	96	101	91	97	99	102	10 %
Kauhava	98	105	109	118	117	119	118	20 %
Kuortane	193	206	214	237	262	266	279	45 %
Kurikka	73	76	84	89	94	97	101	38 %
Lappajärvi	148	147	177	176	190	201	205	39 %
Lapua	95	102	107	106	103	102	104	9 %
Nurmo	114	122	128	130	128	122	129	13 %
Seinäjoki	112	117	123	134	138	141	147	31 %
Teuva	95	114	127	149	128	139	143	51 %
Vimpeli	121	155	158	151	168	166	168	39 %
Ylistaro	94	104	117	122	123	119	132	40 %
Ähtäri	91	99	106	117	125	127	136	49 %
Kustannukset keskimäärin/ euroa/EP	113	121	129	135	140	143	148	31 %
Kustannukset/ euroa/koko maa/asukas	86	92	96	99	102	102	105	22 %

Liite 2. Etelä-Pohjanmaan lukioiden rehtorien haastattelut

LUKIO	REHTORI
Alajärven lukio	Erkki Åkerman
Alavuden lukio	Jari Helander
Evijärven lukio	Minna Vanhamäki
Härmän lukio	Timo Kuoppala
Ilmajoen lukio	Tapani Koskiniemi
Jalasjärven lukio	Juhani Hämeenniemi
Jurvan lukio	Outi Jalonen
Kauhajoen lukio	Taru Nieminen
Kauhavan lukio	Toni Uusimäki
Kuortaneen lukio	Hannu Lemmetyinen
Kurikan lukio	Saija Ravila
Lappajärven lukio	Tarja Puro
Lapuan lukio	Lauri Pippola
Nurmon lukio	Matti Siltanen
Etelä-Seinäjoen ja Seinäjoen lukio	Tuula Lamminmäki
Teuvan lukio	Erkki Nevanperä
Vimpelin lukio	Marko Timo
Ylistaron lukio	Martti Tauriainen
Ähtärin lukio	Jorma Yli-Kaatiala

Liite 3. Puhelinhaastattelurunko

Lukioiden yhteistyö ja tulevaisuus/

Rehtorien puhelinhaastattelulomake

Lukion/rehtorin nimi _____

A. Lukioiden ja muiden oppilaitosten välinen yhteistyö

1. Millaista yhteistyötä lukionne tekee toisten lukioiden ja/tai muiden oppilaitosten kanssa?
2. Millaista hyötyä koet yhteistyöllä olevan omalle lukiollenne? Entä mahdollisia haittoja?
3. Mitkä tekijät mielestäsi edistävät/vaikeuttavat muiden kanssa tehtävää yhteistyötä?
4. Mitkä ovat keskeisiä asioita, joissa yhteistyötä erityisesti tarvitaan tulevaisuudessa? Tärkeimmät kumppanit?

B. Näkemys tulevaisuudesta

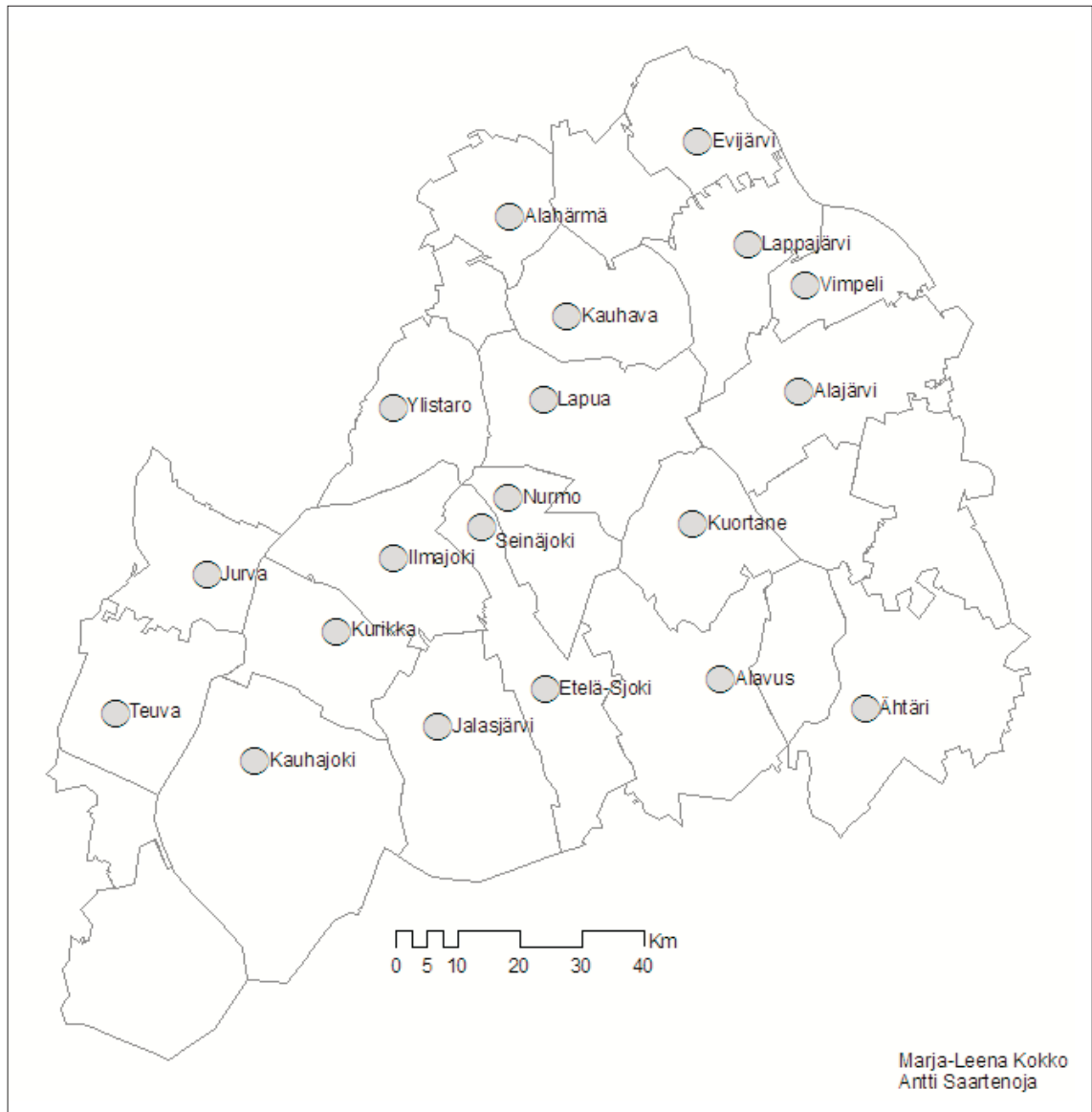
5. Mitkä ovat mielestäsi oman lukiosi tärkeimmät haasteet tulevaisuudessa?
6. Miten lukiosi aikoo vastata mahdollisiin haasteisiin?
7. Tulisiko lukioon pääsyn rajoja tulisi mielestäsi nostaa? Millaisia vaikutuksia sillä mielestäsi olisi?
8. Millainen on mielestäsi lukion optimikoko, jotta lukion toiminta on kannattavaa?

C. Lukiokoulutus ja PARAS -hanke

9. Mitä vaikutuksia mielestäsi PARAS -hankkeella on lukiopalveluiden järjestämiseen kunnissa?
10. Miten arvioit Etelä-Pohjanmaan lukioiden säilyttävän itsenäisen asemansa tulevaisuudessa?
11. Miten näet kuntaliitosten vaikuttavan maakunnan lukioverkon kehitykseen? Millainen aluejako mielestäsi palvelee alueen lukiokoulutuksen järjestämistä tulevaisuudessa?

D. Oma lukio

12. Mitä vahvuuksia lukiollanne on? Erikoistumisalat?
 13. Millaisia kokemuksia sinulla on etälukiotoiminnasta/verkko-opinnoista?
 14. Onko lukion koolla mielestäsi vaikutusta kurssitarjontaan?
 15. Onko mielestäsi Etelä-Pohjanmaan lukioiden välillä kilpailua? Jos on, miksi ja miten lukionne vastaa siihen?
-

Liite 4. Etelä-Pohjanmaan lukioverkko 2006

HELSINGIN YLIOPISTO

Ruralia-instituutti